

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยพิจารณาถึงสิ่งที่เรียกว่า ภูมิปัญญาของช่างแหงหยวกเมืองเพชร นั่นคือ ความรู้ความชำนาญต่าง ๆ ที่ชาวเพชรบุรีได้คิดค้นทดลอง ตรวจสอบ สะสม และถ่ายทอดสืบต่อมา จนกลายเป็นศิลปะอันสูงค่าเป็นหนึ่งในศิลปะสกุลช่างเพชรบุรี ถ้าพิจารณาในแง่ของการศึกษาสิ่งทั้งหลายดังกล่าวเป็นผลมาจากการเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ที่สะสมต่อเนื่องกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน จนได้หล่อหลอมกลายเป็นบุคลิกภาพ และศักยภาพของช่างเมืองเพชร

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สรุปผลจากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์

1. ความสำคัญและคุณค่าของการถ่ายทอดการแหงหยวก

1.1 ความสำคัญของการถ่ายทอดการแหงหยวก

ศิลปะการแหงหยวกซึ่งนับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของเพชรบุรีที่ผ่านการถ่ายทอดเรียนรู้อย่างต่อเนื่องยาวนานจากช่างรุ่นหนึ่งสู่ช่างอีกรุ่นหนึ่ง จนได้รับการกล่าวขานในนาม "สกุลช่างเพชรบุรี" นั้น หากพิจารณาในแง่การศึกษาแล้ว จะเห็นได้ว่าในกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดภายในกลุ่มสกุลช่างแหงหยวกเพชรบุรีนี้สะท้อนแง่มุมด้านต่าง ๆ อันถือได้ว่าเป็นแบบอย่างที่ว่าการศึกษาจะได้หันกลับมามองเพื่อคิด ทบทวน และปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน เพื่อเข้าถึงเนื้อหาสาระอันเป็นแก่นแท้ของภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งสรุปได้ว่าการศึกษาคือการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น "การแหงหยวก" ในเพชรบุรี นี้มีความสำคัญในแง่ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1.1 ก่อให้เกิดวิถีแห่งการเรียนรู้แบบสืบทอดซึมซับหล่อหลอมทางวัฒนธรรม

การแหงหยวกสกุลช่างเพชรบุรีเป็นวิชาชีพที่สืบทอดกันมาในวงศ์ตระกูล ลูกหลานในครอบครัวช่างแหงหยวกจึงได้รับการถ่ายทอด ฝึกฝนจากการปฏิบัติงานแหงหยวกที่มีอยู่ในครอบครัวช่างแหงหยวกเป็นประจำ โดยเด็ก ๆ จะได้เรียนรู้จากความใกล้ชิดคุ้นเคย การได้คลุกคลีอยู่กับการทำงานของผู้

ใหญ่ การติดตามผู้ใหญ่ไปแทงหยวกในงานพิธีศพตามที่ต่าง ๆ จากการชักชวนของผู้ใหญ่หรือไปเพื่อ ความสนุกทำให้ได้รับประสบการณ์ตรง ได้สัมผัสกับบรรยากาศทางศิลปะอย่างใกล้ชิด จากการได้ดู ได้ เห็น ได้ตาม ได้ช่วยงานแทงหยวกซึ่งเป็นแหล่งรวมช่างแทงหยวกฝีมือดีมาทำงานร่วมกันจนทำให้เกิด การเรียนรู้ด้วยการซึมซับทางศิลปะจนหล่อหลอมให้เกิดความรู้ ความสามารถในลำดับต่อมา

1.1.2 เกิดผลเชิงพฤติกรรมในสุนทรียภาพของท้องถิ่น

การแทงหยวกเป็นงานศิลปะที่ช่างหลายคนมาทำงานร่วมกันจึงจะสำเร็จ เพื่อทำงานให้ เสร็จก่อนที่หยวกจะเหี่ยวเฉาลง การแทงหยวกในงานพิธีศพของชาวเพชรบุรีจึงเป็นเวทีกิจกรรมทาง ศิลปะที่เป็นแหล่งรวมช่างฝีมือชั้นยอดมาสร้างสรรค์ร่วมกัน จึงก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ในหมู่ช่างแทง หยวกด้วยการพูดคุย ปรีกษาหรือแลกเปลี่ยน การซักถาม การแนะนำซึ่งกันและกัน หรือมีการประชันฝื มือกัน ให้ผู้ที่ไปร่วมงานพิธีศพได้ดู ได้เห็น ได้วิพากษ์วิจารณ์ ชื่นชมการทำงาน ทำให้เกิดความ เพลิดเพลินจากการดูการทำงานของช่างตั้งแต่เริ่มจนจบ

1.1.3 เกิดความรู้สึกผูกพันต่อชุมชนและความใกล้ชิดในครอบครัว

การได้สืบทอดการแทงหยวกซึ่งเป็นงานศิลปะที่มีความเป็นมาอันยาวนานทำให้ช่างรู้สึกถึง คุณค่าแห่งตนเองที่ได้อุทิศตนสร้างสรรค์ อนุรักษ์ สืบทอดศิลปะที่เป็นมรดกของเมืองเพชร ในฐานะของ คนเพชร การทุ่มเทสร้างสรรค์งานแทงหยวกให้ออกมาดีที่สุดในโอกาสได้แสดงฝีมือจึงเป็นการทดแทน คุณแผ่นดินที่ให้กำเนิดซึ่งเป็น“ตักศิลาทางศิลปะ”การตระหนักถึงความสำคัญของการสืบทอดมรดกของ ท้องถิ่นจึงสะท้อนถึงความรู้สึกผูกพันที่มีต่อกันกำเนิดของช่างเมืองเพชรได้อย่างเด่นชัด

ในบริบทแห่งการสร้างสรรคการแทงหยวกทำให้ช่างแทงหยวกในกลุ่มมีการพบปะพูดคุย ปรีกษาหรือ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และช่วยกันทำงาน ทำให้งานแทงหยวกเป็นสื่อกลางเชื่อมร้อย ช่างแทงหยวกเมืองเพชร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเครือญาติหรืออยู่ในครอบครัวเดียวกันให้ได้มาเจอกันเพื่อช่วย กันทำงาน ซึ่งเป็นการกระชับความสัมพันธ์ในครอบครัวช่างให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

1.1.4 ก่อให้เกิดบรรยากาศอันทรงคุณค่าระหว่างครูช่างกับศิษย์

การถ่ายทอดศิลปะด้วยการให้ผู้เรียนฝึกงานกับครู ผู้เรียนจึงมีโอกาสได้ใกล้ชิดคลุกคลีจาก การติดสอยครูช่าง เป็นลูกมือปฏิบัติงานแทงหยวกตามที่ต่าง ๆ อยู่บ่อยๆทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีมีใกล้ชิด ผูกพันกัน จากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย อารีอารอบ เอื้ออาทร ปรารภนาดี และ เชื่อมันศรัทธาต่อกันระหว่างครูกับศิษย์

1.2 คุณค่าของการถ่ายทอดการแทงหยวก

1.2.1 คุณค่าของวัสดุธรรมชาติและคุณูปการของธรรมชาติต่อวิถีชีวิตชุมชน

การแทงหยวกสะท้อนถึงความฉลาดของบรรพชนที่สามารถนำต้นกล้วยซึ่งเป็นวัสดุธรรมชาติที่ไม่มีราคาค่างวดใช้ประโยชน์ได้น้อยมาสร้างงานศิลปะประดับเชิงตะกอนเผาศพที่เรียกว่า“จุดศพ”ของชาวเพชรบุรีอันแสดงถึงวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ แล้วสามารถเลือกสรรวัสดุอันมีอยู่ทั่วไปในท้องถิ่นมาสนองประโยชน์อย่างได้ผล นับเป็นตัวอย่างของการใช้ประโยชน์จากต้นกล้วยอย่างรู้ค่า คือสามารถนำพืชที่มีอยู่ทั่วไปมาใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน ซึ่งแสดงถึงความลุ่มลึกของบรรพชนด้วยเหตุผลคือ

- 1) เป็นงานศิลปะที่สนองคติความเชื่อในงานพิธีเผาศพของชาวเพชรบุรี
- 2) สะท้อนถึงความชาญฉลาดของบรรพชนที่สามารถนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ทั่วไปมาแปรรูปเป็นงานศิลปะที่มีคุณค่า
- 3) แสดงถึงการเลือกสรรวัสดุมาใช้งานโดยคำนึงถึงความประหยัดเป็นสำคัญ

1.2.2 มีคุณค่าในเชิงสัญลักษณ์ทางความคิดความเชื่อของชาวเพชรบุรี

- 1) เป็นสื่อแทนความระลึกถึง เคารพรัก กตัญญูต่อบุพการี ตามคติความเชื่อของคนเมืองเพชรเกี่ยวกับพิธีเผาศพด้วยการสร้างเมรุเผาศพมีการแทงหยวกประดับอย่างสวยงาม ด้วยการท่อมุ่ตสร้างสรรคศิลปะอย่างปราณีตวิจิตรบรรจงถือเป็นโอกาสอย่างหนึ่งที่ลูกหลานจะได้ทำสิ่งที่ดีที่สุดให้บุพการี เป็นวาระสุดท้าย และงานแทงหยวกจึงเป็นกิจกรรมทางศิลปะที่สนองคติความเชื่อดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยมีเหตุผลคือ
 - 1.1) การแทงหยวกเป็นศิลปะที่สวยงามละเอียดอ่อนเมื่อใช้ประดับเมรุเผาศพทำให้เกิดบรรยากาศที่ดูภูมิฐาน
 - 1.2) การสร้างสรรคงานแทงหยวกต้องใช้ช่างหลายคนมาปฏิบัติงานร่วมกัน
 - 1.3) การแทงหยวกเป็นงานที่ละเอียดอ่อนมีขั้นตอนสลับซับซ้อนการทำงานแข่งกับเวลาอย่างอดทนอดหลับอดนอนให้งานเสร็จก่อนที่หยวกจะเหี่ยวเฉา
 - 1.4) เป็นกิจกรรมทางศิลปะที่เป็นการแสดงฝีมือให้คนดูได้เห็นตั้งแต่ต้นจนงานเสร็จ

- 2) เป็นเครื่องบ่งชี้สถานภาพทางสังคมของผู้ที่ล่วงลับและญาติ ในสมัยโบราณชาวเพชรบุรีนิยมแทงหยวกในงานพิธีศพกันทั่วไป ชาวบ้านที่ฐานะยากจนเมื่อจัดงานศพก็สามารถตกแต่งเมรุเผาศพให้สวยงามดูภูมิฐานได้ด้วยการนำต้นกล้วยที่หาได้ทั่วไปไม่มีราคาค่างวดมาใช้ในการสร้างสรรค์ โดยช่างแทงหยวกซึ่งมีอยู่มากมายจะมาช่วยงานกัน“ลงแขก”โดยเจ้าภาพจัดหาวัสดุอุปกรณ์ไว้ และดูแลเรื่องอาหารการกิน หรือตอบแทนด้วยผ้าขาวม้าคนละผืน การแทงหยวกในสมัยก่อนจึงเป็นงานศิลปะแบบประหยัดที่คนยากจนสามารถทำได้ เนื่องจากเสียค่าใช้จ่ายไม่มาก แต่สภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนใน

ปัจจุบันจากการดำรงชีพที่ต้องรีบเร่งทำให้ช่างแหงหยวกลดจำนวนลงอย่างมาก เจ้าภาพที่ต้องการงานแหงหยวกในพิธีศพ จึงเป็นผู้มีฐานะดีหรือเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ มีคนนับหน้าถือตามาก เนื่องจากเสียค่าใช้จ่ายสูง แต่ถ้าเจ้าภาพหรือผู้ตายเป็นเครือญาติหรือมีความสนิทสนมกับช่าง การแหงหยวกจะเป็นการช่วยงานกัน

3) สะท้อนคุณค่าแห่งคติความเชื่อของช่างแหงหยวก คือ 3.1) คติการแหงหยวกเฉพาะในงานพิธีอวมงคล 3.2) คติการเคารพบูชาครูบาอาจารย์ซึ่งเห็นได้จากพิธีกรรมได้แก่พิธีบูชาครูซึ่งจัดขึ้นก่อนที่จะปฏิบัติงานแหงหยวกแต่ละครั้ง พิธีไหว้ครูประจำปีซึ่งเป็นพิธีไหว้ครูใหญ่ที่จัดขึ้นปีละครั้ง และพิธีครอบครูซึ่งเป็นพิธีแสดงการยอมรับในตัวศิษย์ว่าได้รับความรู้โดยสมบูรณ์แล้ว 3.3) คติการเคารพนับถือพระวิษณุเป็นบรมครูแห่งการช่าง เพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจผู้เป็นช่างให้เกิดขวัญกำลังใจที่จะสร้างงานให้ออกมาดี 3.4) คติการเคารพบูชาวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ปฏิบัติงานแหงหยวก โดยการนำเครื่องมือที่ใช้ทำงานมาเข้าพิธีบูชาครูก่อนที่จะใช้งานทุกครั้ง

1.2.3 เกิดองค์ความรู้ที่สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

1) มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน การแหงหยวกเมืองเพชรเป็นศิลปะที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีการสืบทอดกันมาในหลายรุ่น ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ระยะเวลาคือ

- การแหงหยวกสมัยโบราณ ซึ่งเป็นยุคสมัยก่อนที่จะมีเตาเผาศพเป็นช่วงที่ชาวเพชรบุรีมีความนิยมการแหงหยวกอย่างสูง จากการที่มีช่างแหงหยวกจำนวนมาก มีการทำงานแบบช่วยเหลือกัน"ลงแขก"โดยเจ้าภาพจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ และดูแลเรื่องอาหารการกิน ช่วงที่งานแหงหยวกได้รับความนิยมอย่างสูง การทำงานแหงหยวกจึงเป็นสีสันทางสังคมจากการประกวดประชันฝีมือกันระหว่างช่างที่ร่วมงานกัน ที่สร้างความสนใจคนที่มางานศพให้ได้ชมการปฏิบัติงานของช่างด้วยความเพลิดเพลิน

- การแหงหยวกในยุคปัจจุบัน เป็นสมัยที่มีการจัดตั้งรวมกลุ่มกันของช่างแหงหยวกที่ยังเหลืออยู่ จากความแปรเปลี่ยนของสังคมที่นิยมในงานแหงหยวกลดน้อยลงจนเกือบสูญหายไป โดยมีนายประสม สุสุทธิ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็นคณะแหงหยวกเพชรบุรี เพื่อบริงานแหงหยวก และอนุรักษ์เผยแพร่เพื่อรักษา ศิลปะเมืองเพชรให้คงอยู่ต่อไป การปฏิบัติงานแหงหยวกในปัจจุบันมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของช่างแต่ละคนอย่างชัดเจน เพื่อการทำงานอย่างเป็นระบบให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพ และเป็นงานศิลปะที่ต้องมีการว่าจ้างกัน

2) รูปแบบ ลวดลาย ขั้นตอนวิธีการ และวัสดุอุปกรณ์ ประกอบด้วย 2.1) ด้านรูปแบบ และลวดลาย การแทงหยวกเมืองเพชรมี 2 รูปแบบ คือ การแทงหยวกแบบลูกโลง คือใช้เป็นฐานรองรับโลง และการแทงหยวกแบบเมรุลูกโกศ คือใช้เป็นฐานรองรับโกศเผาศพ ซึ่งทั้งสองแบบมีส่วนประกอบ 4 ส่วนคือ ชั้นล่างสุด (ฐานปูน) ชั้นกลาง และชั้นบน (บัวรับโลง) และเสา ลวดลายที่สืบทอดมาแต่โบราณคือลาย กระจังพื้นหนึ่ง กระจังพื้นสาม กระจังพื้นห้า สายบัว ลายน่องสิงห์ ลายเครือเถา และลายหน้ากระดาน 2.2) ด้านวัสดุและอุปกรณ์เครื่องมือช่าง ซึ่งยังคงใช้วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือตามแบบโบราณ คือใช้ ดันกล้วยตานีเป็นวัสดุหลัก ใช้ดอกไม้ไผ่ในการเข้าชุดหยวก มีดแทงหยวก และมีดแรหยวกยังใช้ตามแบบโบราณ

3) สิ่งที่คิดค้น ดัดแปลง พัฒนาโดยช่างแทงหยวกในปัจจุบัน คือ 3.1) การรวมกลุ่มช่างซึ่งมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน 3.2) การแทงลายแล้วเข้าชุดหยวกสำเร็จจากที่บ้านแล้วนำไปประกอบในงาน 3.3) การคิดวิธีการรักษาความสดของหยวกด้วยการใช้สีเมจิกเขียนลงบนผิวหยวกแทนการแระ 3.4) การออกแบบลวดลายให้ละเอียดอ่อนพลิ้วไหวยิ่งขึ้น และมีแบบแผนของลายไทยมากขึ้น 3.5) มีการประดับด้วยเครื่องสดที่แกะสลักเป็นภาพต่างๆ

4) เกิดแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะของเพชรบุรี คือ 4.1) เกิดช่างที่เป็นผู้รู้ทางศิลปวัฒนธรรมซึ่งมีประสบการณ์ซึ่งสามารถถ่ายทอดให้กับคนในท้องถิ่นได้มาศึกษาเรียนรู้ 4.2) เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้จากกิจกรรมสุนทรีย์ในชีวิต ที่คนที่มาในงานศพได้รับความเพลิดเพลินจากการได้ดูทำงานของช่าง

2. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น “การแทงหยวก” ในเพชรบุรี

2.1 ความเป็นมาของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น “การแทงหยวก” ในเพชรบุรี

1) เกิดความต้องการที่จะถ่ายทอด เรียนรู้ด้วยตนเอง จากสาเหตุ 1.1) เป็นความรู้สึกเห็นคุณค่า และอยากถ่ายทอดเรียนรู้จากการเป็นคนสนใจ รักในศิลปะมาตั้งแต่เด็ก การได้ดู ได้เห็น หรือทำงานร่วมกับช่างอยู่บ่อยๆจึงทำให้เห็นคุณค่าในความเป็นมรดกของท้องถิ่นจนอยากรักษาให้คงอยู่สืบไป 1.2) การชักชวนหรือสนับสนุนจากผู้ใหญ่ หรือคนใกล้ชิด ซึ่งเกิดจากการหาแนวร่วมมาช่วยกันทำงานโดยการรวมกลุ่มช่างเพื่อรับงานแทงหยวกตามที่ต่างๆ และอนุรักษ์ เผยแพร่ให้คนทั่วไปได้รู้จัก มีการถ่ายทอดให้ลูกหลานในครอบครัวให้รับช่วงทดแทนช่างที่เสียชีวิตลง 1.3) สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของเพชรบุรีมีส่วนสำคัญที่เอื้อให้เกิดการถ่ายทอดเรียนรู้ จากการที่มีแหล่งศิลปะจำนวนมากให้ศึกษาเรียนรู้

และการที่เกิดในครอบครัวช่างซึ่งมีการสร้างสรรค์งานอยู่เป็นประจำทำให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ทางศิลปะจากการได้เห็น สัมผัส ค้นคว้ากับสภาพแวดล้อมทางศิลปะที่คลุกคลีอยู่เป็นประจำ

2) เกิดจากประสบการณ์จากความสัมพันธ์ในบริบททางสังคมเพชรบุรี มีสาเหตุคือ 2.1) ความสัมพันธ์ใกล้ชิดและความเคารพนับถือกันในกลุ่มช่างแห่งห้วยกเมืองเพชร เกิดจากการที่ช่างหลายคนมาทำงานแห่งห้วยกร่วมกันในงานพิธีศพ ทำให้เกิดการเรียนรู้ทางศิลปะระหว่างช่างต่อช่างจากปฏิสัมพันธ์ในแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย เคารพนับถือกันของช่างแห่งห้วยกเมืองเพชร 2.2) เกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานการณ์จริง การร่วมกันแห่งห้วยกของกลุ่มช่างเมืองเพชรเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากกระบวนการทำงาน การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ การร่วมกันแก้ปัญหาเฉพาะหน้าระหว่างปฏิบัติงาน ส่งผลให้ช่างแห่งห้วยกแต่ละคนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งใหม่อันเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ของช่างแต่ละคน 3.3) เกิดจากการซึมซับความรู้จากช่างอาวุโส จากประสบการณ์ที่ได้ฝึกปฏิบัติในงานพิธีศพจริง ๆ เป็นการทำงานร่วมกับช่างแห่งห้วยกที่มีความสามารถสูงอย่างใกล้ชิด ทำให้ผู้เรียนหรือช่างที่ยังไม่ชำนาญได้เรียนรู้จากช่างที่เก่ง ๆ ด้วยการสังเกต จดจำลวดลายใหม่ๆ แล้วนำมาฝึกฝนพัฒนาตนเอง

3) เกิดจากความภาคภูมิใจในมรดกทางศิลปะของเมืองเพชร มาจากความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองที่ได้เกิดเป็นคนเพชร และมีสำนึกในคุณค่าของตนเองที่เป็นผู้อนุรักษ์สืบทอดเผยแพร่ศิลปะอันเป็นมรดกของวงศ์ตระกูล ต่อจากบรรพชน จนเกิดความต้องการที่จะถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น

2.2 กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น “การแหงห้วยก” เมืองเพชร

2.2.1 ความพร้อมแห่งองค์ประกอบของการถ่ายทอดศิลปะการแหงห้วยกเมืองเพชร

2.2.1.1 คุณสมบัติแห่งครูช่าง ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

1) ความรอบรู้และความลึกซึ้งของครูช่าง 1.1) รู้ถึงนิสัยใจคอของศิษย์แต่ละคนอย่างลึกซึ้ง คือสามารถอ่านนิสัยใจคอของผู้เรียนแต่ละคน จากการเป็นคนช่างสังเกต และใส่ใจในรายละเอียดของศิษย์ 1.2) รู้ถึงความสนใจและความถนัดของศิษย์แต่ละคน คือรู้ว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความสนใจและถนัดด้านใด หรือมีพื้นฐานทางศิลปะขนาดไหน 1.3) สามารถอธิบาย และสาธิตการแหงห้วยกได้อย่างชำนาญการ 1.4) มีความชำนาญในการสร้างสรรค์ผลงานแหงห้วยกคือ สามารถออกแบบลวดลายที่ละเอียดอ่อน ซับซ้อน ประณีต ,สามารถแหงลายได้อย่างชำนาญโดยที่ไม่ต้องมีแบบหรือร่างลายเส้นก่อน ,สามารถออกแบบลายที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำกันในแต่ละงาน

2) คุณลักษณะอันเป็นพื้นฐานด้านจิตใจของครูช่าง 2.1) ลักษณะแห่งการเป็นผู้ให้ คือพร้อมที่จะถ่ายทอดวิชาให้แก่ผู้ที่สนใจและรู้ค่าโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน 2.2) เป็นผู้มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ 2.3) เป็นผู้ถ่อมตนไม่โอ้อวดตัวเอง จากการมีชีวิตอย่างเรียบง่าย สมถะ ไม่ยึดติดในวัตถุมากไปกว่าการอุทิศตนสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่า 2.4) การเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้โดยการศึกษาเรียนรู้เพื่อเพิ่มเติมประสบการณ์อยู่เสมอ 2.5) เป็นผู้ที่พัฒนาตัวเองอยู่เสมอ คือการคิดสร้างสรรค์ผลงานที่มีความแปลกใหม่ ไม่ซ้ำกันในแต่ละงาน

3) เป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูของครูช่าง ประกอบด้วย 3.1) สอนศิษย์ด้วยความเมตตาเสมือนลูกตนเอง 3.2) ถ่ายทอดความรู้โดยไม่ปิดบังหรือไม่หวงวิชา 3) เป็นผู้ที่รู้จักให้ โดยเลือกให้แก่คนที่รู้ค่า 3.4) คอยชี้แนะสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ศิษย์เสมอ 3.5) ให้ความสำคัญอย่างเท่าเทียมต่อศิษย์ทุกคน 3.6) มีจิตใจที่มั่นคงหนักแน่น

2.2.1.2 คุณลักษณะของผู้รับการถ่ายทอด

1) ความพร้อมแห่งวัย เรื่องอายุมิใช่สิ่งสำคัญที่ครูช่างจะพิจารณาถ่ายทอดความรู้ให้ เนื่องจากให้ความสำคัญต่อความสนใจและความรักความชอบทางศิลปะมากกว่า

2) ลักษณะนิสัยและพื้นฐานด้านจิตใจของผู้เรียน 2.1) มีความสนใจและตั้งใจที่จะเรียนรู้ และฝึกฝนอย่างจริงจัง 2.2) ที่มีความอดทน กับการทำงานข้ามวันข้ามคืน และอดหลับอดนอน 2.3) มีอารมณ์เย็นรักในศิลปะเพื่อทำงานที่ปราณีตละเอียดอ่อน มีขั้นตอนสลับซับซ้อน 2.4) มีสมาธิดี จิตใจสงบ ซึ่งนำไปสู่การทำงานที่จดจ่อ แน่วแน่ มั่นคง

3) พื้นฐานและประสบการณ์ทางศิลปะของผู้เรียน ครูช่างแห่งหยวกเมืองเพชรมีความต้องการที่จะสอนเรื่องการแทงหยวกให้กับผู้เรียนที่มีความสนใจ ตั้งใจจริงที่จะเรียน และรักในศิลปะมากกว่าคนที่เคยมีประสบการณ์ทางศิลปะมา แต่ขาดความสนใจที่จะเรียน เนื่องจากการเรียนด้วยจิตใจ รักหรือชอบในสิ่งนั้นเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ฝึกฝน แทงหยวกด้วยความตั้งใจ เอาใจใส่ มุ่งมั่น พยายาม ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จทางการศึกษา

4) สำนึกแห่งความเป็นศิษย์ ประกอบด้วย 4.1) การอ่อนน้อม ถ่อมตน และเคารพพบนอบต่อผู้ที่ให้วิชาความรู้แก่ตน 4.2) การเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนของผู้เป็นครู 4.3) การเอาใจใส่ ขยันพากเพียรต่อสิ่งที่เรียน 4.4) การพยายามสร้างสรรค์ผลงานให้ออกมาดีที่สุดใน เพื่อศักดิ์ศรีแห่งสกุลช่าง 4.5) ความกตัญญูทเวทิต่อผู้มีพระคุณ

2.2.2 วัตถุประสงค์ของการถ่ายทอดการแทงหยวก

1) วัตถุประสงค์ด้านความรู้ความเข้าใจ ประกอบด้วย 1.1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกต้นกล้วยซึ่งมีหลักการคือ เลือกต้นกล้วยตานีที่ยังไม่ออกเครือซึ่งขึ้นอยู่กลางกอ และมีขนาดพอดี ไม่เล็กไม่ใหญ่เกินไป และปลายไม่เรียว 1.2) รู้และเข้าใจในการเลือกมัดแทงหยวกให้เหมาะสมกับลายที่แทง คือ ใช้มัดแทงหยวกที่ใบมัดแข็งในการแทงลายที่ไม่ละเอียด แง่มุมไม่มาก และใช้มัดแทงหยวกที่มีใบอ่อนสปริงตัวได้ดีในการแทงลายที่ละเอียดซับซ้อน มีแง่มุมมาก 1.3) รู้และเข้าใจ จุดจำลายไทยแบบต่างๆ ได้อย่างขึ้นใจ 1.4) รู้และเข้าใจวิธีจับมัดและตั้งมัด โดยทำให้ส่วนปลายของด้ามมัดอยู่กลางฝ่ามือเหยียดนิ้วชี้ให้ตรง ปลายมัดหันไปทางเดียวกับนิ้วชี้ให้ปลายนิ้วชี้แนบประคองใบมัด 1.5) รู้และเข้าใจวิธีการเดินมัดแทงลาย ด้วยการแทงมัดให้ทะลุหยวกแล้วชักมัดขึ้นลง แบบเดียวกับการเลื่อยเพื่อตัดหยวกให้ขาดจนเกิดลายตามต้องการได้ 1.6) รู้และเข้าใจในการประกอบหยวก คือการนำหยวกที่แทงลายในแต่ละกาบมารวมกันเป็นชุดแล้วเย็บด้วยดอกลาย มีส่วนประกอบโดยแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ ชั้นล่าง (ฐานปูน) ชั้นกลาง ชั้นบน (บัวรับโลง) และส่วนเสา และประกอบด้วยกลุ่มลาย คือ -ลายเชิงหรือลายที่ประกบด้านข้าง ได้แก่ ลายกระจิง ลายบัว และลายน่องสิงห์ -ลายตรงกลางที่อยู่ระหว่างลายเชิง ได้แก่ ลายหน้ากระดาน หรือลายเครือเถา 1.7) มีความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรมคือ พิธีบูชาครูก่อนลงมือแทงหยวก พิธีไหว้ครูประจำปี และพิธีครอบครู เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของช่างแทงหยวกให้เกิดกำลังใจ มีความมั่นใจ มุ่งมั่นศรัทธาต่อวิชาชีพของตน

2) วัตถุประสงค์ด้านความสามารถ ทักษะในเชิงช่าง ได้แก่ 2.1) สามารถเลือกและตัดต้นกล้วยมาใช้แทงหยวกได้ 2.2) สามารถเขียนลายไทยได้อย่างแม่นยำและชำนาญ เพื่อแทงหยวกแบบฟรีแฮนด์ 2.3) สามารถจับมัดได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้สามารถทำงานได้ถนัดมือ 2.4) สามารถแทงลายแบบต่าง ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว ลายที่ผู้เรียนควรแทงเป็นคือ ลายกระจิงแบบต่าง ๆ ลายน่องสิงห์ ลายกระหนก ลายใบเทศ ลายเครือเถา และลายหน้ากระดาน 2.5) สามารถประกอบหยวก คือสามารถนำหยวกที่แทงลายแต่ละลายแล้วมารวมกันเป็นชุดตามส่วนประกอบต่าง ๆ ได้อย่างลงตัว ตามแบบแผนของงานแทงหยวกเมืองเพชร

3) วัตถุประสงค์ด้านเจตคติของผู้เรียนประกอบด้วย 3.1) การเห็นคุณค่าของการศึกษาหาวิชาใส่ตัว เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการที่ได้เรียนรู้เป็นสิ่งมีค่า เป็นความรู้ประดับตน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในอนาคต 3.2) การมีความรักภูมิใจในศิลปะซึ่งเป็นมรดกของวงศ์ตระกูล คือเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ

ต่อตนเองที่ได้เป็นผู้สืบทอด สานต่อศิลปะการแทงหยวกจากบรรพชน 3.3) การมีความรู้สึกเห็นคุณค่าของการสืบทอดศิลปะของบรรพชน เกิดความรู้สึกที่จะรักษามรดกของช่างเมืองเพชรให้คงอยู่

2.2.3 วิธีการถ่ายทอดของครูช่างแทงหยวกสกุลช่างเพชรบุรี

1) วิธีการให้ความรู้ มีการสอนโดย 1.1) การให้ความรู้เรื่องลายไทย มีวิธีการคือ -การสอนลายไทยโดยตรง โดย ครูช่างเขียนให้ดู การอธิบาย การให้ผู้เรียนเขียนตามแบบ การคอยแนะนำ -การสอนลายไทยโดยทางอ้อม ด้วยวิธีการให้ผู้เรียนสังเกตตอนที่ครูช่างทำงาน ทดลองเขียนลายไทยด้วยตนเอง การซักถาม การนำผลงานมาให้วิจารณ์ 2.2) การให้ความรู้เรื่องวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการแทงหยวก การเลือกต้นกล้วยที่นำมาแทงหยวกครูช่างสอนโดยการพาผู้เรียนไปตัดต้นกล้วยด้วยกัน ซึ่งเป็นการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง จากการชี้ให้ดูแล้วอธิบายจากกอกกล้วยจริง ๆ และให้ผู้เรียนลงมือตัดและแบกด้วยตัวเอง 2.3) การให้ความรู้เรื่องเทคนิคการแทงลาย การสอนให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจถึงเทคนิควิธีการแทงลายเป็นการสอนทฤษฎีไปพร้อม ๆ กับการฝึกปฏิบัติ ซึ่งมีวิธีการ 2.3.1) การสอนโดยครูช่างสาธิตแทงลายให้ดูและอธิบายไปด้วย การให้ผู้เรียนทดลองหัดแทงโดยครูคอยดูคอยแนะนำอยู่ด้วย 2.3.2) การสอนด้วยการพาผู้เรียนไปแทงหยวกโดยมอบหมายงานที่เหมาะสมกับความสามารถให้ผู้เรียนทำ การเรียนรู้แบบนี้ผู้เรียนต้องใช้ในการสังเกตการทำงาน of ช่าง แล้วทดลองฝึกเองหรือซักถามให้เกิดความเข้าใจ หรือนำงานไปให้ครูช่างดูผู้เรียนจะได้ความรู้เรื่องการประกอบหยวกควบคู่กันไปจากการเป็นลูกมือ ช่วยหยิบของ และช่วยครูช่าง จับประคองหยวกขณะประกอบหยวก ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการสอนเรื่องการประกอบหยวกไปด้วย

2) วิธีการฝึกฝนทักษะกระบวนการแทงหยวก ประกอบด้วย 2.1) การฝึกให้ผู้เรียนเลือกต้นกล้วยด้วยการพาผู้เรียนไปหาต้นกล้วยด้วยกันซึ่งเป็นการสอนจากประสบการณ์การทำงานจริง 2.2) การฝึกแทงลาย มีวิธีการคือ การฝึกจากครูช่างแบบตัวต่อตัว โดยครูช่างสาธิตการแทงลายให้ดูพร้อมอธิบายไปด้วย แล้วให้ผู้เรียนหัดแทงตามตัวอย่าง ขณะเดียวกันครูช่างจะคอยดูและแนะนำไปด้วย การฝึกโดยการติดตามกลุ่มช่างไปแทงหยวก การช่วยเหลือหยิบจับอุปกรณ์ หรือทำงานง่าย ๆ ที่ครูช่างสั่ง ผู้เรียนจะคอยสังเกตการแทงลายจากช่างที่ปฏิบัติงาน ลองหัดแทงดู การซักถาม หรือช่างที่แก่ ๆ อาจเข้ามาดู ให้คำชี้แนะ หรือผลงานไปให้ดู ให้วิจารณ์

3.2.5 อุบายการสอนของครูช่าง ประกอบด้วย 1) อุบายจากการสร้างความรู้สึก ศรัทธา ด้วยพิธีกรรมคือ พิธีบูชาครูก่อนที่จะเริ่มลงมือแทงหยวก พิธีไหว้ครูใหญ่ประจำปี และพิธีครอบครู เพื่อให้

ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมจากความศรัทธาเป็นสิ่งสร้างขวัญกำลังใจ มีความมั่นใจต่อวิชาช่างของวงษ์สกุล 2) อูบายในการจูงใจให้ศิษย์เกิดความสนใจที่จะเรียน คือ 2.1) การทำงานให้ผู้เรียนเห็นบ่อย ๆ เพื่อให้เด็กสนใจ 2.2) การทำงานให้เด็กรู้สึกว่าการศิลปะเป็นเรื่องไม่ยาก 2.3) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนานไม่เคร่งเครียด 2.4) การมอบหมายงานให้ทำทีละน้อยเพื่อให้ซึมซับความรักในงาน 3) อูบายในการสร้างกำลังใจผู้เรียน มีวิธีการ 3.1) ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ตำหนิหรือสร้างความรู้สึกต่อต้อยให้เกิดขึ้นในใจศิษย์ 3.2) ไม่ตำหนิ หรือใช้คำพูดรุนแรงให้ศิษย์เสียกำลังใจ 3.3) การชื่นชมให้กำลังใจเมื่อศิษย์ทำงานได้ดี 3.4) การปลอบให้กำลังใจให้มีความพยายาม 4) อูบายการชี้ข้อผิดพลาดโดยไม่เป็นการทำร้ายจิตใจ ด้วยการ 4.1) การอธิบายให้ศิษย์เห็นตามด้วยเหตุผล 4.2) ให้ทำซ้ำ ๆ จนกว่าจะทำได้ดี 4.3) ให้ทำงานจนเสร็จก่อนแล้วค่อยบอกกล่าวด้วยเหตุผล 4.4) ไม่ลงโทษหรือตำหนิด้วยความรุนแรงจนศิษย์เสียกำลังใจ 5) อูบายในการปลูกฝังให้เกิดคุณธรรมในการทำงาน คุณธรรมการทำงานในด้านความรับผิดชอบ ความเคารพในศักดิ์ศรีของช่างเมืองเพชร การรักในงาน การทุ่มเทในการทำงานที่ปลูกฝังให้ศิษย์ควบคู่กับการสอนแทงหยวก ครูช่างใช้วิธีการปลูกฝังด้วยการใช้ตนเองเป็นแบบอย่างที่ดี

2.2.6 บรรยากาศการถ่ายทอดการแทงหยวก ประกอบด้วย 1) บรรยากาศถ่ายทอดความรู้ในครอบครัว เป็นการถ่ายทอดทางศิลปะจากการทำงานศิลปะที่เป็นวิชาชีพของวงศ์ตระกูล โดยมีการทำงานร่วมกันของคนในครอบครัวที่เด็ก ๆ ที่อยู่ในครอบครัวช่างจะได้เห็นการทำงานของผู้ใหญ่ หรือช่วยงานอยู่บ่อย ๆ จนเกิดการเรียนรู้ไปในตัว 2) บรรยากาศการถ่ายทอดผ่านประสบการณ์ในวิถีชีวิต จากการพาผู้เรียนไปแทงหยวกในงานพิธีศพตามที่ต่างๆ ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เกิดเรียนรู้จากการทำงานจริง 3) บรรยากาศการถ่ายทอดผ่านประสบการณ์การทำงานร่วมกันในกลุ่มช่างแทงหยวก การให้ผู้เรียนติดตามครูช่างไปทำงานแทงหยวกในงานพิธีศพเป็นการสร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเทคนิควิธีการ ชื่นเชิงทางศิลปะที่ช่างแต่ละคนได้แสดงออกตามความถนัด การมีโอกาสร่วมงานกับช่างแทงหยวกจึงเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ทางศิลปะจากช่างที่มีความสามารถอันหลากหลายที่ผู้เรียนสามารถเลือกรับแบบอย่างการทำงานที่ดีเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตัวเอง

2.2.7 การประเมินผลการถ่ายทอด ประกอบด้วย 1) การประเมินตัวผู้เรียน ครูช่างประเมินความสนใจหรือความรักในงานของผู้เรียนด้วยการดูว่ามีความตั้งใจหรือมุ่งมั่นที่จะเรียนในระดับใด เป็นการทดสอบหรือลองใจโดยการ การติ การร่ำบ่น เพื่อทดสอบความอดทนต่อคำร่ำบ่นของครูช่าง

2) การประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยดูจาก 2.1) แสงลายให้เหมือนกับแบบหรือตัวอย่างที่ครูให้ 2.2) แสงลายได้ดีกว่าหรือสวยงามกว่าแบบ 2.3) การดัดแปลงลดลายให้อ่อนช้อยพลิ้วไหวได้ โดยคงไว้ซึ่งเค้าโครงหลัก ๆ ของลายแบบต่าง ๆ 3) การประเมินเจตคติของผู้เรียน พฤติกรรมของผู้เรียนที่แสดงออกขณะทำงานสามารถเชื่อมโยงไปถึงเจตคติ หรือทัศนคติต่อวิชาช่างที่ตนกำลังเรียนรู้ ฝึกฝน การสังเกตสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกต่างของศิษย์จึงเป็นการความตั้งใจจริง หรือรักในสิ่งที่เรียน

3. ผลที่เกิดจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น "การแทงหยวก" เมืองเพชร

3.1 ก่อให้เกิดช่างแทงหยวกที่มีคุณสมบัติคู่ควรแก่การเป็นช่างเมืองเพชร

การถ่ายทอดความรู้อันแสดงนัยแห่งการส่งมอบประสบการณ์อันมีค่าสู่คนรุ่นต่อไปของช่างแทงหยวกเมืองเพชร เป็นกระบวนการหล่อหลอมให้เกิดช่างแทงหยวกซึ่งมีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ 1) มีความรู้เกี่ยวกับศิลปะวิชาช่างแทงหยวกเมืองเพชร รับช่วงการถ่ายทอดสืบต่อความรู้ต่อจากครูช่างได้ 2) มีทักษะความชำนาญในเชิงช่าง สามารถสร้างสรรค์ศิลปะการแทงหยวกต่อจากครูช่างได้ 3) มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาช่างแทงหยวก รู้ถึงความสำคัญในศิลปะของบรรพชน สำนึกในคุณค่าของตนเองที่ได้เป็นผู้สืบทอดวิชาช่างของวงศ์สกุล

3.2 เกิดช่างแทงหยวกที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานต่อจากครูช่างได้

การถ่ายทอดความรู้ในสกุลช่างแทงหยวกเมืองเพชรนับว่าเป็นกระบวนการที่เปรียบดั่งน้ำหล่อเลี้ยงให้เกิดช่างรุ่นต่อไปเพื่อมารับช่วงสร้างผลงานสืบต่อจากช่างรุ่นก่อน แล้วสามารถดำรงรักษาให้คงอยู่ได้ต่อไปในกาลข้างหน้า ซึ่งมีแนวทางการสร้างสรรค์ผลงาน 3 ประการ คือ 1) การสร้างสรรค์งานแทงหยวกที่ยังรักษาแบบแผนอันเป็นแม่บทของศิลปะสกุลช่างเมืองเพชร คือ 1.1) มีลายไทยเป็นแบบแผนแม่บท 1.2) มีเอกลักษณ์ของลายเมืองเพชร 1.3) การออกแบบลายที่มีความสอดคล้อง กลมกลืน สมส่วน 2) การสร้างงานที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของช่าง ซึ่งเป็นการคิดค้นพลิกแพลงในรายละเอียดปลีกย่อยของลายที่ยังคงไว้ซึ่งแบบแผนแม่บทของช่างเมืองเพชร 3) การสร้างงานโดยให้สามารถปรับตัวเพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

3.3 เกิดการซึมซับหล่อหลอมด้านคุณธรรมในการทำงาน

คุณธรรมการทำงานที่พบในงานแทงหยวกประกอบด้วย 1) มีความรับผิดชอบ และอดทนต่อความยากลำบากเหน็ดเหนื่อย 2) การทำงานอย่างมีสมาธิ จิตใจแน่วแน่มั่นคง 3) การทำงานอย่างเต็ม

ความสามารถ เพื่อให้ผลงานออกมาดีที่สุด 4) การทำงานด้วยจิตใจที่เบิกบาน มีความสุขจากงานที่ทำ 5) การวิเคราะห์วิจารณ์งานที่ทำอยู่เสมอเพื่อพัฒนาผลงานให้ดีขึ้นเรื่อยไป 6) มีจิตใจหนักแน่นอดทน ต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่น

3.4 ข้อคิดหรือปรัชญาที่ได้รับการซึมซับหล่อหลอมจากงานแทงหยวก

1. การซึมซับข้อคิด ปรัชญาที่แฝงในงานศิลปะการแทงหยวกสกุลช่างเมืองเพชร ผลงานแทงหยวกสกุลช่างเมืองเพชรสามารถสะท้อนถึงข้อคิดหรือปรัชญาอันลุ่มลึก ดังต่อไปนี้ 1) แฝงไว้ด้วยคติธรรมเรื่องกฎแห่งอนิจจัง จากศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรค์การทำงานอันซับซ้อน ปราณีตทุกขั้นตอน แต่ผลงานกลับมีช่วงเวลาแห่งการรอดคุณค่าความงามอย่างจำกัด มีความสวยงามขณะที่หยวกยังคงความสดอยู่ ภาวะความเปลี่ยนแปลงที่เห็นในงานแทงหยวกจึงสะท้อนถึงภาวะของสรรพสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้ ไม่แน่นอนตามกฎแห่งอนิจจัง 2) แฝงไว้ด้วยคติธรรมหรือคำสอน หรือข้อคิดเกี่ยวกับชีวิตเป็นรูปภาพต่างๆ ที่ช่างแทงหยวกได้นำเสนอเพื่อเป็นการเตือนสติ หรือประชดประชันให้คนดูได้คิดผ่านผลงานแทงหยวก

2. การซึมซับข้อคิดหรือปรัชญาจากการทำงานร่วมกัน ประกอบด้วย 1) ความสามัคคีกันภายในกลุ่มช่างแทงหยวกเมืองเพชร คือการสนิทสนม รู้ใจกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน 2) การเคารพให้เกียรติและให้ความไว้วางใจเพื่อนร่วมงาน คือการวางตัวเสมออย่างเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยก ไม่ทับถม หรือข่มผู้อื่น มีความไว้วางใจการทำงานของเพื่อนร่วมงาน 3) การปรับตัวเข้าหากัน ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลว่าเป็นเรื่องปกติ แต่เมื่อต้องมาปฏิบัติภารกิจร่วมกัน ช่างแต่ละคนจึงควรปรับตัวเข้าหากันงานจึงจะสำเร็จ 4) ใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นคือยอมรับคำวิจารณ์ของเพื่อนร่วมงาน และเลือกรับส่วนที่ดีของผู้อื่นเพื่อมาพัฒนาตัวเอง

3. เกิดความสุขจากการทำงานแทงหยวก ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติงานสร้างสรรค์ผลงานศิลปะการแทงหยวกของช่างที่มาจากความตั้งใจในการทุ่มเทแรงกายแรงใจ สร้างงานอย่างเต็มที่ สุดฝีมือ ต้องการให้ผลงานออกมาดีที่สุด การทำงานอย่างมุ่งมั่น ทุ่มเท จึงทำให้เกิดความรู้สึกจิตใจสงบเป็นสมาธิ เพลิดเพลิน สุขสบายใจจากการทำงาน มีความอึดเิบปลาบปลืมในจิตใจเมื่อผลงานออกมาดี

ตอนที่ 2 ประมวลผลข้อมูลจากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต

1. ผลสรุปจากการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการถ่ายทอดความรู้ของครูช่าง

1. ความพร้อมของการถ่ายทอด

1.1 ผู้ถ่ายทอด พบว่าผู้ถ่ายทอดซึ่งเป็นช่างแทงหยวกที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นช่างชั้นครูของเมืองเพชร ได้แก่ นายประสม สุสุทธิ และนายเลี่ยม เครือภาค ทั้งสองท่านแสดงให้เห็นถึงความพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ที่สนใจเพื่อสืบทอดศิลปะการแทงหยวกของเมืองเพชรไว้ ประกอบกับลักษณะภายนอกที่วางตัวน่าเคารพ ดูสงบ เยือกเย็น ยิ้มง่าย มีความเรียบง่ายในตัวเอง และให้ความเป็นกันเอง ในระหว่างการสอน สามารถสะท้อนถึงคุณสมบัติของผู้ที่มีความพร้อมในระดับสูงที่จะถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์แก่ผู้อื่น

1.2 ผู้รับการถ่ายทอด พบว่าการถ่ายทอดความรู้ที่ได้สังเกตเห็นแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ไปเรียนรู้เรื่องการแทงหยวกนับว่าเป็นคนที่มีความสนใจในด้านศิลปะซึ่งสะท้อนออกมาจากความตั้งใจรับความรู้ และเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติการแทงหยวกด้วยความกระตือรือร้น มีความพึงพอใจใน และมีความสุขจากการทำกิจกรรมทางศิลปะที่ได้รับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสนใจของผู้เรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนถึงความพร้อมที่จะรับการเรียนรู้ และส่งผลให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จ

1.3 สถานที่ในการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ ศาลา 70 ปีหลวงปู่จุย ในวัดคงคารามที่ช่างใช้ในการปฏิบัติงานแทงหยวกซึ่งอยู่ข้างบ้านของครูช่าง นับว่าเป็นที่ที่สะดวกสำหรับผู้ถ่ายทอด และผู้มาเรียน เนื่องจากอยู่ในแหล่งชุมชนที่สามารถเดินทางมาได้โดยสะดวก การที่แหล่งเรียนรู้ทางศิลปะอยู่ในวัดซึ่งเป็นสถานที่สาธารณะ และเป็นศูนย์กลางของชุมชนตามวิถีไทยจึงมีความสอดคล้อง และมีความเหมาะสมในด้านการถ่ายทอดทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

1.4 วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดการแทงหยวก พบว่ามีความสะดวกในด้านการจัดเตรียมวัสดุในการสอนแทงหยวกเนื่องจากสามารถใช้กล้วยที่ตัดทิ้งมาเป็นวัสดุฝึกได้เนื่องจากเป็นการฝึกทักษะการใช้มือให้เกิดความคล่องแคล่วในการแทงลาย การสอนในวันที่ช่างต้องทำงานแทงหยวกไปด้วยทำให้เกิดความสะดวกในการนำหยวกที่ตัดทิ้งมาใช้ประโยชน์ และใช้มัดแทงหยวกที่ช่างใช้ในการปฏิบัติงานที่มีอยู่หลายเล่มเป็นเครื่องมือให้ผู้เรียนฝึกแทงลาย

2. การถ่ายทอด

2.1 การจัดพิธีบูชาครู พบว่าวันที่สังเกตการถ่ายทอดเป็นวันที่ช่างปฏิบัติงานจริงซึ่งต้องมีการจัดพิธีบูชาครูก่อนการปฏิบัติงานแทงหยวกด้วยทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของช่างไทย ผ่านการอธิบายของครูช่าง ทำให้ผู้เรียนได้รับการถ่ายทอดความรู้ และได้รับการปลูกฝังด้านคติความเชื่อไปด้วย

2.2 การถ่ายทอดความรู้ เห็นได้ว่าใช้วิธีการอธิบายให้ผู้เรียนมีความรู้ และเข้าใจในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านความเป็นมาของการแทงหยวก วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ และเทคนิควิธีการแทงหยวก เพื่อเป็นการปูพื้นความรู้ก่อน แล้วจึงใช้วิธีการสาธิตให้ดู

2.3 การฝึกหัดแทงลาย เห็นได้ว่าเริ่มต้นด้วยการที่ครูช่างแทงลายให้ดูเป็นตัวอย่างแล้วให้ผู้เรียนแทงตาม สังเกตได้ว่าผู้สอนจะให้การช่วยเหลือให้ผู้เรียนฝึกแทงลายได้ง่ายขึ้น เช่นการเขียนร่างลายเส้นให้ผู้เรียนแทงตาม หรือการจับมือให้แทงลายได้ง่ายขึ้น

3. พฤติกรรมของผู้สอนที่แสดงออกระหว่างการถ่ายทอด ที่สังเกตเห็นได้คือการเป็นคนยิ้มแย้มแจ่มใสอารมณ์ดีของครูช่างในขณะที่กำลังสอนทำให้บรรยากาศการสอนมีความผ่อนคลาย ผู้เรียนไม่เครียด และการที่ผู้สอนให้ความสนใจผู้เรียนด้วยการดูแล เข้าไปให้การแนะนำช่วยเหลือทีละคน แสดงถึงลักษณะแห่งความเป็นครูที่มีอยู่สูงในตัวผู้ถ่ายทอด

4. พฤติกรรมของผู้เรียนที่แสดงออกในขณะที่เรียนรู้ พบว่าการถ่ายทอดความรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากช่างที่มีความชำนาญในบรรยากาศของการเรียนที่เป็นธรรมชาติดังกล่าว ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการเรียนรู้ที่เริ่มต้นที่ความสนใจ และตั้งใจทำกิจกรรมที่ครูช่างกำหนดด้วยความพึงพอใจ มีความสุข และเพลิดเพลินจากการทำงานศิลปะ

5. การประเมินผล สังเกตเห็นได้ว่าผู้ถ่ายทอดมีวิธีการประเมินการสอนใน 2 ลักษณะคือ การสังเกตในขณะที่ผู้เรียนปฏิบัติงานเพื่อให้ความช่วยเหลือ แนะนำในขณะนั้น และการดูผลงานที่ผู้เรียนทำเสร็จแล้ว

6. บรรยากาศการถ่ายทอด พบว่าเป็นการถ่ายทอดในช่วงที่ช่างกำลังปฏิบัติงานแทงหยวกซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการสอนภายใต้บรรยากาศที่ผู้เรียนได้สัมผัสกับการทำงานจริงของช่างที่ถือได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในวิถีชีวิต

2. สรุปผลจากการสังเกตการถ่ายทอดผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันของคณะช่างแทงหยวก

1. ความพร้อมในกระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันของคณะช่างแทงหยวก

1.1 ครูช่าง นับว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญในกระบวนการทำงาน จากการสังเกตพบว่าครูช่างมีบทบาทอย่างมากที่ส่งผลให้การทำงานประสบความสำเร็จ ด้วยการเป็นคนเริ่มงานก่อนตั้งแต่ต้นจนจบ กล่าวคือครูช่างจะเริ่มทำงานตั้งแต่ขั้นเริ่มแรก และปฏิบัติงานจนเสร็จโดยไม่ละจากงานนั้น ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ช่างระดับศิษย์ได้ทำงานอย่างอิสระ และคอยให้คำแนะนำเมื่อเห็นว่าจำเป็น

1.2 ช่างระดับศิษย์ ซึ่งเป็นลูกหลานที่ฝึกหัดแทงหยวกและสามารถทำงานแทงหยวกร่วมกับครูช่าง โดยที่การทำงานแทงหยวกแต่ละครั้งเห็นได้ว่าลูกหลานครูช่างจะมารวมกันเพื่อปฏิบัติงานร่วมกัน และยึดความถนัดในการทำงานแต่ละอย่างเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ แต่พบว่าผู้ร่วมงานส่วนใหญ่มีความสามารถในการปฏิบัติงานได้เกือบทุกอย่างจึงสามารถทำงานทดแทนกันได้

1.3 สถานที่ในการปฏิบัติงานแห่งหยวกพบว่าใช้ศาลา 70 ปีหลวงปู่จุย ภายในวัดคงคารามเป็นที่ทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นที่ที่ช่างสามารถมารวมกันได้สะดวก และช่วยกันแห่งหยวกเป็นชุดสำเร็จจากที่นี้แล้วนำไปประกอบในงานพิธีศพที่เจ้าภาพจัดหาไปตามสถานที่ต่างๆ

1.4 การเตรียมต้นกล้วย พบว่าต้นกล้วยที่ใช้แห่งหยวกเป็นวัสดุที่หาได้จากแหล่งที่อยู่ใกล้เคียงกับที่ทำงานของช่างมากนัก ซึ่งการแห่งหยวกแต่ละครั้งช่างจะออกไปตัดต้นกล้วยในตอนเช้าเพื่อเตรียมไว้สำหรับปฏิบัติงานในตอนเย็นของวันดังกล่าว ข้อสังเกตคือการจัดเตรียมวัสดุเป็นสิ่งที่ช่างให้ความสำคัญที่ต้องเตรียมการจัดหาให้พร้อมเนื่องจากทำให้การทำงานเป็นไปด้วยความราบรื่น และทำให้เกิดปัญหาเรื่องวัสดุน้อยที่สุด

1.5 การเตรียมอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการแห่งหยวก พบว่ามีดีแห่งหยวกเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่างต้องจัดทำขึ้นเองเพื่อการใช้งานตามความถนัดของแต่ละคน ซึ่งช่างจะมีมีดแห่งหยวกหลายด้ามเพื่อใช้สลับกัน สังเกตเห็นว่าการปฏิบัติงานแต่ละครั้งช่างจะนำมีดแห่งหยวกออกมาวางไว้ในที่ที่สามารถหยิบขึ้นมาใช้งานได้โดยสะดวกแสดงถึงการเตรียมความพร้อมสำหรับการทำงานของช่างว่ามีอยู่สูง

2. การปฏิบัติงานแห่งหยวก

2.1 การจัดพิธีบูชาครู เห็นได้ว่าก่อนการทำงานแห่งหยวกช่างจะต้องจัดพิธีบูชาครูก่อนแล้วถึงทำงานซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นธรรมเนียมในหมู่ช่างไทยที่มีความหมายเพื่อการระลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ และเป็นผลก่อให้เกิดความมั่นใจที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี กล่าวได้ว่าเป็นจิตวิทยาในการสร้างขวัญ และกำลังใจในการทำงานของช่างด้วยการใช้ความศรัทธาเป็นสื่อ

2.2 การปฏิบัติงานแห่งหยวก สังเกตได้ว่าช่างหลายคนจะมาทำงานร่วมกันโดยช่างแต่ละคนจะทำงานตามหน้าที่ของตนเอง และสามารถช่วยเหลืองานซึ่งกันและกันได้ตามสถานการณ์ของการทำงานในแต่ละครั้งโดยที่ผู้ร่วมงานแต่ละคนต่างรู้ว่าในระยะเวลาไหนควรจะทำอะไร ซึ่งการช่วยเหลือกันดังกล่าวนำไปสู่ปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างช่าง และก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางศิลปะจากการได้หมุนเวียนไปช่วยงานคนอื่นอยู่เสมอ

3. พฤติกรรมของครูช่างที่สังเกตได้จากการทำงานแห่งหยวก คือการทำงานโดยใช้ตัวเองเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการสอนโดยแสดงแบบอย่างให้ผู้เรียนได้เห็น และเรียนรู้เห็นได้จากการทำงานแต่ละครั้งครูช่างจะเป็นผู้เริ่มงานก่อนเสมอ และจัดจ่อทำงานนั้นจนเสร็จโดยไม่ละจากงานนั้น

4. พฤติกรรมของผู้รับการถ่ายทอดที่สังเกตได้จากการทำงานร่วมกับครูช่างคือเป็นการทำงานที่มีความสนใจและชอบในทางศิลปะเป็นพื้นฐาน ซึ่งเห็นได้จากการทำงานตามหน้าที่ของตนเองด้วยความตั้งใจมีสมาธิจัดจ่อ ด้วยทำที่แห่งความสุขใจจากการทำงาน และมีการช่วยเหลืองานกันให้เห็นอยู่เสมอ

5. บรรยากาศการทำงานแห่งหยวกสังเกตได้ว่าเป็นการทำงานที่ต้องรีบเร่งแข่งกับเวลาเพื่อให้ผลงานเสร็จในเวลาที่ต้องใช้งาน จึงพบว่าช่างแห่งหยวกต้องทำงานอย่างหนัก และต้องทุ่มเทให้กับงาน

ในระดับสูง ซึ่งความกดดันในข้อจำกัดดังกล่าวทำให้คณะช่างแหงหยวกที่ปฏิบัติงานร่วมกันเกิดความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจากการที่ต้องประคับประคองให้การทำงานประสบความสำเร็จ เห็นได้ว่าภายใต้แนวคิดดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นการเคารพนับถือซึ่งกันและกันของช่างโดยมีความสนิทสนมเป็นการส่วนตัวเป็นพื้นฐานให้เกิดความสัมพันธ์อันแนบแน่นภายใต้บริบทของการทำงานร่วมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความสำคัญและคุณค่าของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น "แหงหยวก" ในจังหวัดเพชรบุรี

1.1 ความสำคัญของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น "แหงหยวก" ในจังหวัดเพชรบุรี

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น "แหงหยวก" ในจังหวัดเพชรบุรีซึ่งเป็นการถ่ายทอด เรียนรู้ที่มีรูปแบบเฉพาะของสกุลช่างแหงหยวกเมืองเพชร นับว่ามีความสำคัญในด้านต่างๆดังต่อไปนี้

1.1.1 ก่อให้เกิดวิถีแห่งการเรียนรู้ แบบสืบทอดซึมซับ หล่อหลอมทางวัฒนธรรม

การสืบทอดเรียนรู้วิชาช่างแหงหยวกในสายสกุลช่างเมืองเพชร สะท้อนให้เห็นแบบอย่างของการเรียนรู้แบบสืบทอดซึมซับหล่อหลอมทางวัฒนธรรมได้อย่างเด่นชัด จากที่เป็นการสืบทอดความรู้อันเป็นวิชาชีพของครอบครัวและเป็นศิลปะของคนเมืองเพชรจึงทำให้ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดเกิดการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่ได้พบ ได้เห็นได้สัมผัสและทดลองทำหรือช่วยงานแหงหยวกมาตั้งแต่เด็ก จากความคุ้นเคยในฐานะที่เกิดในครอบครัวช่างแหงหยวกหรือการมีโอกาสติดตามผู้ใหญ่ไปปฏิบัติงานแหงหยวกอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอและยาวนานจึงก่อให้เกิดการซึมซับความรู้ สัมผัสประสบการณ์ แหงหยวกขึ้นทีละน้อยจนหล่อหลอมให้เกิดความรู้ความชำนาญขึ้นโดยที่ผู้เรียนเองก็อาจไม่รู้ตัวว่าตนเองได้ผ่านกระบวนการอันเป็นวิถีแห่งการเรียนรู้ เพื่อสืบทอดวิชาช่างจากบรรพบุรุษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปฐม นิคมานนท์ (2535 : 211) ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับการค้นหาความรู้และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทของไทย ที่พบว่าการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ข้างต้นทำให้เด็กๆภายในหมู่บ้านมีความคุ้นเคยกับอาชีพนั้น ๆ มาตั้งแต่เล็กแต่น้อยส่วนใหญ่ไม่มีการสอนหรือฝึกอาชีพนั้นอย่างเป็นทางการแต่เป็นการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ตามธรรมชาติเป็นไปโดยอัตโนมัติในบรรยากาศแห่งการดำรงชีวิตประจำวันในชุมชน เด็ก ๆ จะค่อย ๆ ฝึก ค่อย ๆ หัดไปแล้วก็ทำได้ในที่สุด เป็นการค่อยซึมซาบไปที่ละเล็กทีละน้อยโดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการเรียนรู้และการสอนโดยตรง เช่นเดียวกับผลการวิจัยของดำรงค์พันธุ์ อินฟ้าแสง (2542 : 219) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการศิลปะพื้นเมืองเพชรบุรี พบว่าความสนใจทางด้านศิลปะที่ได้ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เยาว์วัยประกอกับพรสวรรค์ทางด้านศิลปะและสภาพครอบครัวที่เหมาะสมเป็นโอกาสให้เกิดการศึกษาศิลปะโดยการได้รับการฝึกฝนจากช่างศิลปะโดยการปฏิบัติ

จริงภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่เหมาะสมได้หล่อหลอมและเป็นแรงผลักดันให้เกิดขงศิลปะพื้นเมืองในเวลาต่อมา

การเรียนรู้แบบซึมซับหล่อหลอมที่พบได้ในบริบทการถ่ายทอดวิชาช่างของไทยดังกล่าวนับว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้อันเกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งมีความสำคัญในแง่ที่นำไปสู่การสืบทอดความรู้และประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังที่ สุมณ อมรวิวัฒน์ (2542 : 30 - 31) ได้อธิบายว่าการเรียนการสอนด้วยกระบวนการซึมซับเป็นการพัฒนามนุษย์ด้านพฤติกรรม ความรู้สึก การรับรู้ การคิดพิจารณา และความรู้แจ้ง

การเรียนรู้ด้วยกระบวนการซึมซับมีขั้นตอน ดังนี้

1. รับรู้และเข้าใจธรรมชาติที่เป็นจริง ได้สัมผัสสัมพันธ์กับธรรมชาติ เพื่อมนุษย สัตว์ สิ่งประดิษฐ์ จนเกิดความรู้สึกว่าสนใจใฝ่รู้
2. คิดวิเคราะห์ เลียนแบบ ทดลองทำ ดูแลแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงโดยใช้สติปัญญา
3. กลั่นกรองแล้วซึมซับรับเอา สร้างสรรค์เป็นปัญญาของตนเอง

ด้วยเหตุนี้ผู้รับผิดชอบในการศึกษาด้านวัฒนธรรมจึงต้องมุ่งเน้นกระบวนการปลูกฝังบ่มเพาะซึมซับประสบการณ์เรียนรู้แก่เด็กอย่างต่อเนื่องมิใช่มุ่งผลทางธุรกิจหรือผลทางการประชาสัมพันธ์เท่านั้น (สุมณ อมรวิวัฒน์ , 2537 : 25)

1.1.2 เกิดผลเชิงพฤติกรรมในสุนทรียภาพของท้องถิ่น

การแหงหยวกในงานพิธีศพของชาวเพชรบุรีนับว่าเป็นเวทีกิจกรรมที่มีศิลปะเป็นแห่งรวมบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมหรือเกิดปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันคือเป็นโอกาสที่ช่างแหงหยวกได้มาปฏิบัติงานร่วมกันในขณะเดียวกันผู้มาร่วมงานพิธีศพก็มีโอกาสได้รับชมการปฏิบัติงานของช่างซึ่งเปรียบได้กับ "การแสดงมหรสพ" อย่างหนึ่ง ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงการมีสุนทรียภาพของคนเมืองเพชรอย่างเด่นชัดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างช่างแหงหยวกที่ปฏิบัติงานร่วมกันที่เกิดขึ้นในรูปแบบการพูดคุยการปรึกษาหารือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือการจดจำแบบอย่างจากช่างที่มีความสามารถก็นับได้ว่าเป็นบรรยากาศแห่งสุนทรียะที่ก่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ในระหว่างช่างด้วยการทั้งสิ้น รวมถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนดูที่ได้มาชมการปฏิบัติงานของช่างแหงหยวกที่เกิดขึ้นในลักษณะการดู การซักถาม การจดจำแบบอย่าง รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์ก็เป็นสิ่งที่ตอกย้ำถึงความมีศิลปะในหัวใจของชาวเพชรบุรีได้อย่างชัดเจน ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวย่อมสะท้อนออกมาอย่างโดดเด่นภายใต้บรรยากาศแห่งสุนทรียะผ่านกิจกรรมการสร้างสรรคศิลปะงานแหงหยวกของคนเมืองเพชร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเจน ซี. กูเดล และโจน ดี. คอสส์ (2531 : 69 - 71) ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับพิธีกรรมการแกะสลักเสาประดับหลุมฝังศพของชาวทีวี พบว่าพฤติกรรมด้านศิลปะมีบทบาทเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการสังสรรค์หรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บุคคลแต่ละคนมีโอกาที่จะแสดงความสามารถของตนเอง การมีพฤติกรรมสร้างสรรคจึงมิเพียงเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถเอื้อมถึงเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่ถือเป็นความสำเร็จที่ปัจเจกชนจะ

ขาดเสียไม่ได้ ซึ่งผูกพันกับทัศนคติที่ว่าศิลปินนั้นเสนอสะท้อนตนเองผ่านผลงานงานประติมากรรมที่เป็นศิลปะนี้มีในงานผลิตหลาย ๆ ทัศนคติต่อศิลปินดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าในวัฒนธรรมที่ให้ค่าความเป็นเลิศ และความสามารถส่วนบุคคลไว้สูงยิ่ง

ภูมิปัญญาอันแสดงออกมาในรูปประติมากรรมจึงเป็นการแสดงออกถึงคุณค่าทางสุนทรียภาพอีกโสดหนึ่งโดยเฉพาะเมื่อสิ่งประติมากรรมนั้น ๆ ทำหน้าที่ประโยชน์ใช้สอยอยู่ในบริบทของวัฒนธรรมอย่างมีชีวิตชีวา (เอกวิทย์ ณ ถลาง , 2540 : 49) หากมองในระดับมหภาคแล้วจะพบว่าปรากฏการณ์ทางสุนทรียะในวิถีชีวิตของคนเมืองเพชรนี้ย่อมเชื่อมโยงไปสู่วิถีแห่งวัฒนธรรมของไทยซึ่งดำเนินไปอย่างมีอัตลักษณ์อันเฉพาะของตนเอง ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต , 2546 : 50) ได้อธิบายไว้ว่า "กาลเวลาแห่งชีวิตและชุมชนของไทยดำเนินไปโดยผ่านงานต่างๆ มากมายและงานเหล่านั้นล้วนเป็นงานบุญและงานสนุกสนาน ซึ่งตามปกติทั้งบุญ และสนุกจะมาด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็งานโกนผมไฟ งานตัดจุก งานบวชนาค งานแต่งงาน งานเผาศพ งานเทศกาล งานประเพณีทุกอย่าง คำว่า "สนุก" กับ "บุญ" จะมีบทบาทสำคัญที่สุดมาด้วยกัน โดยทำหน้าที่คนละด้านมาประสานกัน นับเป็นความวิเศษอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมที่สามารถบูรณาการความสนุกกับบุญเข้าด้วยกัน"

1.1.3 เกิดความรู้สึกผูกพันต่อชุมชนและก่อให้เกิดความใกล้ชิดของครอบครัว

การสืบทอดวิชาช่างแทงหยวกเมืองเพชร ซึ่งเป็นการสืบต่อสายรากทางศิลปะแห่งสกุลช่างเมืองเพชรกันมาอย่างสืบเนื่องยาวนานหลายชั่วอายุคน ย่อมสะท้อนถึงความรู้สึกของช่างแทงหยวกที่มีความยึดมั่นศรัทธาต่อวิชาช่างของวงศ์สกุลในระดับสูงจนเกิดสำนึกในคุณค่าแห่งตนที่ได้อุทิศตัวสร้างสรรค์ อนุรักษ์ สืบทอดวิชาช่างอันเป็นมรดกของเมืองเพชร ภายใต้อุบายภูมิปัญญาแห่งตนเองดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นได้จากการทุ่มเทสร้างสรรค์ผลงานอย่างสุดกำลังความสามารถในทุกโอกาสที่ได้แสดงฝีมือเพื่อเผยแพร่ชื่อเสียง และดำรงไว้ซึ่งเกียรติภูมิแห่งเพชรบุรีอันเปรียบได้กับ"ตักศิลาทางศิลปะ"การแสดงผลงานดังกล่าวจึงบ่งชี้ถึงความรู้สึกผูกพันของช่างเมืองเพชรที่มีต่อกันกำเนิดได้อย่างเด่นชัด และการที่ต้องปฏิบัติงานร่วมกันในกลุ่มช่างแทงหยวกเมืองเพชรซึ่งเป็นกิจกรรมทางศิลปะที่ช่างในกลุ่มจะได้พบปะ พูดคุย ปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด ทำให้เห็นความสำคัญของศิลปะการแทงหยวกในฐานะที่เป็นสื่อกลางเชื่อมร้อยสมาชิกในกลุ่มช่างแทงหยวกซึ่งส่วนใหญ่เป็นเครือญาติ หรืออยู่ในครอบครัวเดียวกันให้มีโอกาสได้พบเจอกัน ยิ่งมีงานแทงหยวกบ่อยเท่าไรก็ยิ่งกระชับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวให้แนบแน่นยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมนู อุดมเวช และคณะ (2542 : 95 - 96) ที่ทำการวิจัยเรื่องแนวทางศึกษาและพัฒนาประชาสังคมเพชรบุรี พบว่าในกลุ่มช่างศิลปะที่อุดมการณ์ ความใฝ่ฝัน และทรงศนะเกี่ยวกับจังหวัดเพชรบุรีว่าต้องการให้เมืองเพชรเป็นเมืองวัฒนธรรมที่ร่มรื่น เป็นเมืองที่เป็นศูนย์รวมของศิลปะวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะเพชรบุรีเป็นเมืองวัฒนธรรมทุกคนต่างมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมในความเป็นคนเพชรบุรีเป็นอย่างยิ่ง และที่ให้ความสำคัญกับคำว่า "คนเพชร" เป็นอย่างยิ่ง แสดงถึงความ

ภูมิใจในความเป็นเพชรบุรีคำว่า "คนเพชร" เพียงคำเดียวในความรู้สึกของชาวเพชรบุรีที่มีความนิยมในท้องถิ่นเช่น กลุ่มช่างนี้ จะรู้สึกว่าคำนี้ให้ความหมายพิเศษแสดงถึงความเป็นคนที่มีความเชียวคม และแกร่งกล้า ภูมิใจในท้องถิ่นเพชรบุรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542 : 235) ซึ่งทำวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน พบว่าคุณค่าทางศิลปกรรมส่งผลต่อการสร้างทัศนคติต่อตนเองและก่อให้เกิดความผูกพันกับชุมชนพร้อมกันไปด้วย คือความรู้ของชุมชนทำให้ชาวบ้านมีความเข้าใจสิ่งที่ตนเรียนรู้จนเกิดเป็นสำนึกร่วมของชุมชนที่ตนมีความคุ้นเคย เมื่อชุมชนเรียนรู้แล้วจึงสืบทอดความรู้ของตนเป็นกิจกรรมทางศิลปกรรมที่เกิดขึ้นจากความรู้ความสามารถของชุมชนจนเกิดเป็นภูมิปัญญาของชุมชน (Intellectual Community) ที่สร้างคุณค่าและความหมายต่อตนเอง ผลงานที่มีลักษณะเฉพาะของช่างแต่ละคนซึ่งเป็นตัวแทนของบรรพบุรุษในอดีตทำให้ทุกคนมีคุณค่า และได้รับการยกย่องจนรู้สึกภูมิใจ และมีเกียรติภูมิแห่งตน

ดังนั้นงานศิลปะพื้นบ้านจึงมีคุณค่าที่ไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในเฉพาะในตัวเองเท่านั้นแต่ยังสามารถส่งผลไปสู่สิ่งอื่นได้ เช่น ทำให้สังคมเกิดความสุข ครอบครัวยุติธรรมเป็นสังคมที่มีขนาดเล็กเป็นสังคมแรกของมนุษย์ที่ได้มีการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น การเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการถ่ายทอดความรู้ในครอบครัวทำให้เกิดความสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจที่ดีต่อการยอมรับและการให้เกียรติต่อกันระหว่างบุคคลในครอบครัว จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความอบอุ่นในครอบครัว และจะขยายวงกว้างออกไปสู่สังคมใหญ่ทำให้สังคมพัฒนาต่อไป(สมชาย นิลอาธิ,2525:1-2;สิริวรรณ วงษ์ทัต,ม.ป.ป.:19)

1.1.4 เกิดบรรยากาศที่ทรงคุณค่าระหว่างครูกับศิษย์

การถ่ายทอดเรียนรู้วิชาช่างแทงหยวกในสกุลช่างเมืองเพชรผู้รับการถ่ายทอดต้องได้รับการเรียนรู้จากครูอย่างใกล้ชิดเพื่อสังเกต จุดจำสิ่งที่ครูสอน และสั่งสมประสบการณ์ในเชิงช่างให้กล้าแข็งขึ้น จากการเป็นลูกมือช่วยครูปฏิบัติงานแทงหยวกโดยติดตามครูไปงานพิธีศพในที่ต่างๆ อย่างสม่ำเสมอเป็นระยะเวลายาวนานทำให้ครู และศิษย์เกิดความใกล้ชิดผูกพันกันอย่างมาก ซึ่งนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อกันในลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัย อารีอารอบ ช่วยเหลือเกื้อกูล และเคารพเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน ความรู้สึกผูกพันของช่างแทงหยวกเมืองเพชรซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ที่เป็นไปในลักษณะครูต่อศิษย์หรือพ่อกับลูกตลอดจนเป็นผู้ร่วมงานกันจึงเป็นไปอย่างลึกซึ้งหน้าประทับใจอันมีกิจกรรมการสร้างสรรค์ทางศิลปะเป็นสายใยเชื่อมร้อยความรู้สึก ความประทับใจต่อกันให้แนบแน่นและคงทน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมน อมรวิวัฒน์ (2538 : 50) ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาการสอนของไทย พบว่าตามวิถีไทยการสั่งสอนมีความหมายกว้างครอบคลุมถึงการให้การศึกษาอบรมเพื่อให้เด็กเป็นผู้มีความรู้เป็นผู้มีมารยาทดีมีความประพฤติดี และมีศีลธรรมดีงาม วิธีการสั่งสอนส่วนใหญ่เป็นการสั่งการตักเตือน การแนะนำแนวทางที่ดี การห้ามปราม การส่งเสริมให้กำลังใจ และการลงโทษ ทั้งนี้ผู้สั่ง

สอนได้แสดงน้ำใจที่รัก ห่วงใย และปรารถนาดีต่อศิษย์อย่างแท้จริง ศิษย์จึงมีความเคารพและสำนึกบุญคุณของครูหรือบุตรีที่มีความเคารพ และสำนึกบุญคุณของพ่อแม่อยู่เสมอ

ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในกระบวนการเรียนการสอน ครูมีเจตคติต่อตนเองว่าเป็นผู้รู้ และผู้ให้ ส่วนศิษย์มีเจตคติต่อตนเองว่าเป็นผู้รับความรู้"และเป็นความเมตตาอย่างยิ่งที่ครู "ให้" ความรู้แก่ตน ศิษย์จึงบูชาและยกย่องครู และถือเป็นที่บุญคุณซึ่งศิษย์ต้องมีความกตัญญูรู้คุณอย่างยิ่ง ศิษย์จึงตั้งใจรับคำสั่งสอน การเชื่อฟัง ขยันพากเพียร และเลียนแบบอย่างครู การเรียนการสอนด้วยความรัก เมตตา และศรัทธาอย่างลึกซึ้งซึ่งระหว่างครูกับศิษย์ดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดคุณธรรมและภูมิปัญญาไทยจึงเกิดมีพิธีกรรมแสดงความกตัญญูต่อครูผู้มีพระคุณของศิษย์พิธีนั้นคือ การไหว้ครู ซึ่งถือปฏิบัติกันมาช้านานจนเป็นวัฒนธรรมในวิถีชีวิตไทย (อำไพ สุจริตกุล , 2538 : 47)

1.2 คุณค่าของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น"การแทงหยวก"ในจังหวัดเพชรบุรี

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น"การแทงหยวก"ในจังหวัดเพชรบุรี ได้สะท้อนถึงคุณค่าในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.2.1 คุณค่าของวัสดุธรรมชาติและคุณูปการของธรรมชาติต่อวิถีชีวิตชุมชน

การแทงหยวกนับว่าเป็นภูมิปัญญาที่สะท้อนถึงความลุ่มลึก และรู้มรยทางความคิดของคนเพชรบุรีที่สามารถนำวัสดุธรรมชาติที่ดูด้อยค่ามาสร้างสรรค์ศิลปะอันงดงามล้ำค่าเพื่อใช้ประดับตกแต่งเชิงตะกอนในพิธีเผาศพให้เกิดความงามสง่าอย่างสมเกียรติแก่ผู้วายชนม์ จึงกล่าวได้ว่างานแทงหยวกของคนเมืองเพชรนับเป็นตัวอย่างอันเด่นชัดที่สะท้อนถึงวิถีแห่งการดำรงชีวิตท่ามกลางธรรมชาติแล้วสามารถเลือกสรรค่านำวัสดุธรรมชาตินั้นมาแปรรูปเป็นประดิษฐกรรมเพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตอย่างเข้าถึงคุณสมบัติของวัสดุนั้น

ความลุ่มลึกที่สะท้อนผ่านงานแทงหยวกสามารถบ่งชี้ด้วยประเด็นต่อไปนี้

1. เป็นงานศิลปะที่สร้างสรรค์เพื่อสนองความเชื่อเกี่ยวกับพิธีศพของคนเมืองเพชร
2. แสดงถึงความชาญฉลาดของบรรพบุรุษที่สามารถนำวัสดุธรรมชาติที่ดูด้อยค่ามาแปรรูปเพิ่มคุณค่าผ่านงานศิลปะการแทงหยวก
3. เป็นงานสร้างสรรค์เพื่อสนองประโยชน์ในการตกแต่งพิธีศพที่ก่อให้เกิดบรรยากาศสวยงามดูภูมิฐานสง่าแก่บริเวณพิธีโดยคำนึงถึงความประหยัดเป็นประการสำคัญจากการใช้ต้นกล้วยที่มีอยู่มากมายไม่ต้องซื้อหาเป็นทางเลือก

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเอกวิทย์ ณ ถลาง (2540 : 40) ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน พบว่าความรู้ความสามารถในการประดิษฐ์ของใช้พื้นบ้านเป็นการแสดงออกอีกอย่างหนึ่งที่เป็นรูปธรรมของภูมิปัญญาในการแก้ปัญหาการครองชีพและการสร้างสรรค์ศิลปะหัตถกรรมจากวัสดุสิ่งของที่หาได้จากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติอันระบบนิเวศวิทยาในพื้นที่เกื้อกูลให้ความ

เฉลี่ยเวลาในการรู้เท่าทันธรรมชาติแล้วรู้จักดัดแปลงเอามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพ เป็นคุณสมบัติของมนุษย์ที่ได้สั่งสมกันไว้เป็นวัฒนธรรม ย่อมแสดงให้เห็นว่าเป็นภูมิปัญญาที่เกิดการสังเกตการศึกษาธรรมชาติอย่างค่อยเป็นค่อยไป เมื่อรู้ถึงคุณสมบัติและลักษณะพิเศษของวัตถุและนำวัตถุนั้นมาสร้างเป็นงานหัตถกรรมให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งบ่งชี้ความฉลาดของคนในอดีตซึ่งคนในปัจจุบันยอมรับ และนำไปใช้อย่างเหมาะสมและเผยแพร่จนสามารถศึกษาเรียนรู้เข้าใจในความเป็นไปของธรรมชาติได้อย่างลึกซึ้งซึ่งสามารถทำความเข้าใจ และเลือกสรรคุณสมบัติอันดีเด่นของพันธุ์ไม้บางชนิดนำมาดัดแปลงใช้ประโยชน์เป็นผลงานที่มีคุณค่าทางศิลปะและสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน(พวงพร ไตรรัตน์สิงกุล , 2537 : 61 - 63) ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงจำเป็นต้องได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ การอนุรักษ์ และยอมรับคุณค่าของธรรมชาติ ปรับตนเองได้ในความเปลี่ยนแปลง และหันกลับมาเรียนรู้เพื่อรู้จักตนเองว่าเป็นธรรมชาติ และสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างไร และจะต้องรู้จักอยู่อย่างกลมกลืนและเกื้อกูลกับธรรมชาติด้วยความรู้เท่าทันวิถีแห่งธรรมชาติ สามารถใช้สิ่งที่มีที่เป็นในธรรมชาติให้เป็นประโยชน์อย่างมีประสิทธิผลภาพที่สุด (สุมน อมรวิวัฒน์ , 2544 : 5 - 6 ; พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) , 2546 : 111)

1.2.2 เป็นสัญลักษณ์ทางรูปธรรมแห่งความคิดความเชื่อของชุมชน

1.2.2.1 เป็นสื่อแทนความรู้สึกในทางระลึกถึง ความเคารพรัก และแสดงความกตัญญูต่อผู้ที่ล่วงลับ

งานแทงหยวกของเพชรบุรีนับว่าเป็นศิลปกรรมที่เป็นรูปธรรมแห่งภูมิปัญญาของชาวเพชรบุรีที่ได้ใช้เพื่อสื่อแสดงความรู้สึกที่มีต่อผู้ที่ล่วงลับเพื่อสะท้อนถึงความระลึกถึงความกตัญญูในความสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ซึ่งในความคิดของคนเมืองเพชรถือว่าการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีที่สุดอย่างทุ่มเทอย่างสุดกำลังความสามารถผ่านงานศิลปะอันวิจิตรประณีตเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้วายชนม์เป็นวาระสุดท้ายจึงเป็นสิ่งที่ได้รับการยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาในหมู่คนเมืองเพชรโดยมีงานแทงหยวกเป็นสื่อแสดงออกอย่างสอดคล้องเหมาะสมด้วยเหตุผล 4 ประการคือ

1) ความสวยงามละเอียดอ่อนวิจิตรบรรจงในงานแทงหยวกเมื่อประดับเมรุเผาศพย่อมทำให้เกิดความภูมิใจฐานงามสง่าบริเวณพิธี

2) การสร้างสรรค์ศิลปะงานแทงหยวกต้องใช้ช่างที่มีฝีมือสูงหลายคนมาปฏิบัติงานร่วมกันจึงจะสำเร็จ

3) งานแทงหยวกเป็นศิลปะที่เกิดขึ้นจากกระบวนการสร้างสรรค์ที่ต้องอดทน อดหลับ อดนอน แข่งกับเวลา เพื่อให้สำเร็จก่อนที่หยวกจะเหี่ยวเฉา

4) งานแทงหยวกเป็นกิจกรรมทางศิลปะที่ช่างได้มีโอกาสแสดงฝีมือปฏิบัติงานในทุกขั้นตอนซึ่งเปรียบได้กับการแสดงมหรสพอย่างหนึ่ง

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ (2544 : 135) ได้อธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า "ชาวเพชรบุรีมีธรรมเนียมประเพณีงานศพที่แตกต่างไปจากจังหวัดอื่นหรือที่ชาวเพชรบุรีเรียกว่า "จุดศพ" เพราะการตั้งเมรุโกฏศพทำคล้ายพิธีในราชสำนัก สันนิษฐานว่าชาวเพชรบุรีคงทำกันมานานจนกลายเป็นธรรมเนียมนิยมสืบมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวเพชรบุรีมีฝีมือและรักในการช่างตลอดจนมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไรนิยมตั้งเมรุศพกันทั่วไปและได้ปฏิบัติกันมาแต่ครั้งโบราณกาลนับเป็นเอกลักษณ์แห่งมรดกทางวัฒนธรรมของชาวเพชรบุรีประการหนึ่ง" ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิธาน สมใจ (2541 : 15 - 18) ที่ทำการวิจัยเรื่องจากปราสาทนักษัตรลึงค์สู่ปราสาทศพในงานพิธีศพ พบว่าความรู้เชิงวัฒนธรรมเกี่ยวกับการตายและชีวิตหลังความตายเป็นรากฐานมั่นคงที่อธิบายไว้ว่างานศพเป็นเรื่องสำคัญเสมอในชุมชนที่ผู้คนอยู่ร่วมกันแบบพื้นถิ่นพื้นบ้าน

พิธีกรรมงานศพจึงเป็นเวทีแสดงกิจกรรมทางสังคมของกลุ่มคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 4 ประการ ดังนี้

1. งานศพเป็นเวทีพิธีกรรมเพื่อป่าวประกาศยืนยันการขาดสูญตัวตนของผู้ตาย
2. พิธีกรรมงานศพเป็นเวทียืนยันสถานภาพทางสังคมของคนเป็นและคนตาย
3. พิธีศพและพิธีกรรมเพื่อคนตายเป็นการยืนยันคุณค่าความมีอยู่เป็นอยู่ของชีวิตนี้ของวิถีชีวิตวัฒนธรรมประจำถิ่น
4. งานศพเป็นเวทีพิธีกรรมที่ทำหน้าที่ยืนยันการหมดสภาพนิติบุคคลของคนตาย

1.2.2.2 เป็นเครื่องบ่งชี้สถานภาพของผู้ที่ล่วงลับ

งานแหงหยวกของเพชรบุรีสามารถบ่งชี้ถึงสถานภาพของผู้ที่ล่วงลับตลอดจนเจ้าภาพในงานพิธี กล่าวคือหากผู้เสียชีวิตเป็นผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูง มีผู้นับหน้าถือตามากหรือเป็นเจ้าของอวาสวัดใหญ่ การแหงหยวกก็ย่อมมีความพิเศษตามไปด้วย จากการที่มีช่างแหงหยวกมาช่วยงานหรือมาประชันฝีมือกันจำนวนมากทำให้เกิดการสร้างสรรคผลงานให้ออกมาดีเป็นพิเศษ ส่วนในสมัยก่อนผู้ที่แหงหยวกในงานพิธีศพไม่ว่าฐานะดีหรือไม่ดีก็สามารถทำได้เนื่องจากเป็นงานศิลปะที่ช่างแต่ละคนไปทำช่วยเหลือกันในลักษณะ"ลงแขก"ซึ่งเจ้าภาพเพียงแต่จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ไว้ให้เท่านั้น แต่ในปัจจุบันผู้ที่สามารถจัดแหงหยวกในพิธีศพได้จะต้องมีฐานะทางเศรษฐกิจดีหรือเงินมาก เนื่องจากจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงจากการว่าจ้างช่างแหงหยวกที่มีจำนวนน้อยในปัจจุบัน เหตุผลดังกล่าวการแหงหยวกในปัจจุบันจึงเป็นเครื่องบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ล่วงลับและเจ้าภาพในงานศพได้อีกประการหนึ่ง

1.2.2.3 สะท้อนคุณค่าแห่งคติความเชื่อในหมู่ช่างแหงหยวกเมืองเพชร

พบว่าคติความเชื่อที่ได้รับการสืบทอดในหมู่ช่างแหงหยวกเมืองเพชรนั้นมีอยู่ด้วยกัน

4 ประการ ดังนี้

- 1) คติการแหงหยวกจำเพาะเพื่อประดับเมรุหรืองานพิธีอวมงคลเท่านั้นซึ่งช่างแหงหยวกเมืองเพชรได้ยึดถือธรรมเนียมปฏิบัติกันมาแต่โบราณโดยมีความเชื่อว่าส่วนบนของกล้วยสามารถให้

สร้างงานศิลปะเพื่อประกอบพิธีมงคล สำหรับส่วนล่างคือลำต้นกล้วยจะใช้สร้างสรรคงานศิลปะเพื่อประกอบพิธีอวมงคลได้เท่านั้น

2) คติการเคารพบูชาต่อครูบาอาจารย์ ซึ่งในบริบทของศิลปะการช่างของไทยแล้วความสำนึกต่อพระคุณของครูที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้นับเป็นสิ่งสำคัญที่ศิษย์ต้องกตัญญูผ่านพิธีกรรมการบูชาครู การไหว้ครูและครอบครู

3) การเคารพนับถือพระวิษณุกรรมเป็นบรมครูแห่งการช่าง ซึ่งก่อให้เกิดผลทางจิตใจของผู้เป็นช่างให้เกิดความเคารพ ศรัทธา เชื่อมมั่นต่อวิชาชีพของตน และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้ปฏิบัติภารกิจให้สำเร็จลุล่วง

4) การเคารพบูชาเครื่องมือที่ใช้ปฏิบัติงานซึ่งสะท้อนถึงสำนึกต่อสิ่งที่ใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานและการเป็นผู้มีคารวะบูชาต่อสรรพสิ่งอันก่อประโยชน์ของช่างไทย

วิทย์ พิณคันเงิน (2512 : 82 - 84) กล่าวไว้อย่างสอดคล้องกันว่า "คำว่าช่างนี้เดือนให้สำนึก อยู่เสมอว่าต้องเป็นช่างทั้งการกระทำและจิตใจต้องสำรวมตน โดยถือหลัก 3 ประการ คือ

1. ครูอาจารย์
2. ผู้ให้กำเนิด
3. สิ่งสักการะ

ครูอาจารย์ได้แก่ผู้ประสาทวิชาให้ โดยเฉพาะช่างไทยถือว่าพระวิษณุกรรมเป็นบรมครูแห่งการช่าง เพราะเป็นเทพดาผู้เนรมิตรจะเห็นว่าหัตถ์ซ้ายยกขึ้นเหนืออุระทรงดึง พระหัตถ์ขวาวางบนพระเพลาทรงพะนั่ง นั่นคือคติเดือนให้ช่างระลึกอยู่เสมอว่า ช่างตรงมีความเที่ยงตรงไม่คิดคดกับผู้ใด มีอุเบกขาคือไม่ยินดีในปัจจัยอื่นยิ่งกว่าค่าของงานดังลูกดิ่งที่ทิ้งลงได้ฉากกับพื้นโลก ส่วนพะนั่งที่เป็นรูปชวานสำหรับชุดเรือก็หมายถึงการถากถาง การขึ้นรูป การพิจารณาเอาแต่สิ่งที่ดีจริง ชะมักเขม้นแต่เฉพาะงานในหน้าที่ ดังนั้นการไหว้ครู การครอบครู จึงเป็นการระลึกถึงพระคุณที่ครูอาจารย์ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ ส่วนผู้ให้กำเนิดหมายถึงพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่หรือบุพการี และชาติอันเป็นบ้านเกิดเมืองนอน ช่างจึงเป็นพวกที่รักชาวศัสกุลมาก สิ่งสักการะหมายถึงพระมหากษัตริย์และศาสนา"

1.2.3 สืบสายรากแห่งองค์ความรู้ที่สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองเพชร

1) มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ศิลปะการแทงหยวกของเพชรบุรีนับเป็นภูมิปัญญาในเชิงช่างที่มีความเป็นมาอันยาวนานผ่านการปฏิบัติสืบทอดจนยึดถือเป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งในพิธีศพของคนเมืองเพชรที่เรียกว่า"จุดศพ"ความเป็นมาที่ยาวนานดังกล่าวยืนยันได้จากหลักฐานที่เป็นพระบรมราชานุญาตของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงอนุญาตให้ชาวเมืองเพชรสามารถสร้างเมรุและใช้โกศเผาศพได้เพียงจังหวัดเดียวเนื่องจากทรงเห็นว่าเป็นขนบธรรมเนียมที่คนเพชรได้ปฏิบัติกันมาช้านานแล้วและต้องการรักษาฝีมือช่างเมืองเพชรไว้อีกประการหนึ่ง

สามารถแบ่งยุคสมัยของการแทงหยวกเมืองเพชรออกเป็น 2 ระยะเวลาคือ

- การแทงหยวกในสมัยโบราณ เป็นยุคก่อนที่จะมีเตาเผาศพแบบถาวรกล่าวได้ว่าเป็นช่วงที่ชาวเพชรบุรีนิยมการแทงหยวกกันอย่างสูงโดยมีการแทงหยวกในพิธีศพอย่างแพร่หลายซึ่งเกิดจากการที่

มีช่างแทงหยวกอยู่มากมาย และการปฏิบัติงานเป็นไปในแบบช่วยเหลือลงมือลงแรงในลักษณะ"ลงแขก" ทำให้บุคคลที่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีก็สามารถจัดงานแทงหยวกประกอบพิธีศพได้ ความแพร่หลายดังกล่าวส่วนหนึ่งเกิดจากความสนใจของคนเมืองเพชรที่ได้ดูช่างแทงหยวกขณะกำลังปฏิบัติงานเช่นเดียวกับการชม"มหรสพการแสดง"อย่างหนึ่งจึงทำให้มีช่างแทงหยวกจำนวนมากจากความนิยมดังกล่าว

- การแทงหยวกในปัจจุบัน ซึ่งเป็นช่วงหลังจากที่มีการสร้างเตาเผาศพแบบถาวรได้ส่งผลให้ช่างแทงหยวกลดจำนวนลงอย่างมากจนเกือบจะสูญหายไปจากเพชรบุรี จึงเกิดการรวมกลุ่มกันระหว่างช่างที่ยังเหลืออยู่ตลอดจนมีการฝึกหัดลูกหลานหรือคนในครอบครัวเพื่อเป็นกำลังช่วยกันสร้างงาน ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดคือเป็นการทำงานในแบบรับจ้างโดยเจ้าภาพที่จัดหาคณะช่างไปแทงหยวกต้องจ่ายค่าแรง ด้วยเหตุนี้เจ้าภาพงานศพที่ต้องการแทงหยวกประดับเมรุจึงต้องมีฐานะทางเศรษฐกิจดีจึงจะสามารถทำได้

ความเป็นมาอันสืบเนี่ยงยาวนานดังกล่าวจึงสะท้อนคุณค่าแห่งการเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของเมืองเพชรได้อย่างเด่นชัดสอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542 : 238) ที่ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน พบว่าชุมชนวัฒนธรรมจะปรากฏคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ที่ทำให้ชุมชนปัจจุบันตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน.....ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ในด้านการค้า ความนิยม รสนิยม ความเป็นมา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษ วิวัฒนาการของการผลิต อิทธิพลทางวัฒนธรรมที่มีต่อกัน เป็นต้นนี้ เปรียบเทียบอายุของชุมชนเพื่อยืนยันความเจริญในระดับวัฒนธรรม...อันจะเป็นสิ่งเชื่อมโยงและผูกพันมนุษย์แต่ละยุคสมัยไว้ด้วยความศรัทธาร่วมกัน

ซึ่งรูปแบบของศิลปหัตถกรรมนั้นจะอยู่ในกรอบของสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนที่สืบทอดกันมาจนเป็นประเพณีนิยมของท้องถิ่น และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของแต่ละชุมชน โดยนัยนี้จะเห็นว่างานศิลปหัตถกรรมโดยเฉพาะศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านสะท้อนให้เห็นเรื่องราวของชุมชนผู้เป็นเจ้าของลึกลงไปในอดีต และความเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมได้เป็นอย่างดี (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ , 2532 : 351)

2) องค์ความรู้ด้านขั้นตอนวิธีการ และวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือช่างที่ยังคงสืบทอดกันมาในสายสกุลช่างแทงหยวกเมืองเพชร

- ด้านรูปแบบและลวดลาย ได้แก่การสืบทอดรูปแบบงานแทงหยวกประดับเมรุใน 2 ลักษณะคือ เมรุลูกโลง และเมรุลูกโกศ ส่วนลวดลายที่ใช้สร้างสรรค์เป็นหลักคือลายไทยแบบต่างๆ คือ กระจังพื้นหนึ่ง กระจังพื้นสาม กระจังพื้นห้า น่องสิงห์ และลายหน้ากระดานแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นลายไทยตามแบบแผนของสกุลช่างเมืองเพชร

- ด้านขั้นตอนวิธีการปฏิบัติงานที่ช่างแทงหยวกเมืองเพชรปฏิบัติกันในปัจจุบันไม่แตกต่างจากอดีตมากนักซึ่งมีขั้นตอนดังนี้1) การเตรียมต้นกล้วย คือการคัดเลือกต้นกล้วย การตัดต้นกล้วย การลอก

กาบ และการช้อนกาบกล้วยเป็นชุดซึ่งมี 2 ลักษณะคือ การช้อนสองชั้นและสามชั้น 2) การแทงลาย คือ การฉลุหยวกให้เป็นลวดลายแบบต่างๆ 3) การแรลายคือการกรีดหยวกและลงสีเพิ่มรายละเอียดให้กับลายแทงหยวก 4) การเข้าชุดหยวกคือการนำหยวกที่แทงลายแล้วมารวมเป็นชุดและเย็บด้วยดอกลาย 5) การประกอบชุดหยวกเข้าเมรุ

- ด้านวัสดุอุปกรณ์ของช่าง ซึ่งยังคงใช้ตามแบบโบราณเกือบทุกประการคือ มีดแทงหยวก มีดแรลาย ดันกล้วยตานี ดอกลี้อยและวัสดุอื่นๆ

องค์ความรู้ด้านกระบวนการสร้างสรรค์ที่ช่างแทงหยวกเมืองเพชรสืบทอดมาจากบรรพบุรุษอย่างสืบเนื่องยาวนานนับเป็นปัจจัยสำคัญต่อการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์แห่งสกุลช่างแทงหยวกเมืองเพชร นับเป็นส่วนสำคัญต่อการสร้างสำนึกร่วมของชุมชนดังที่สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ (2545 : 9) ได้กล่าวไว้ว่า "ความมีชีวิตชีวาของงานศิลปหัตถกรรมอยู่ที่โครงสร้างด้านจิตวิญญาณที่แฝงอยู่ในอันทำให้ชิ้นงานมีชีวิตและพลังเคลื่อนไหวเป็น "จิตสำนึกร่วม" ระหว่างผู้สร้างกับผู้เสพ และระหว่างกลุ่มผู้เสพด้วยกัน จิตสำนึกร่วมที่มีต่อคุณค่าทั้งเชิงอนุรักษ์ เชิงสร้างสรรค์ และจิตวิญญาณแห่งความภาคภูมิใจคือจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์ ชุมชน และจิตสำนึกร่วมที่มีต่อสายรากทางวัฒนธรรมของชุมชนอันเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายที่บ่งชี้อัตลักษณ์ของชุมชนนั้นๆ วัตถุประสงค์ที่ใช้สร้างงานก็ดี รูปแบบของชิ้นงานก็ดี ฝีมือช่างก็ดี ล้วนประกอบกรังสรรค์จิตสำนึกร่วมให้เห็นประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชนอย่างน้อยก็ส่วนเสี้ยวหนึ่ง"

3) องค์ความรู้ที่เกิดจากการคิดค้นดัดแปลงขึ้นโดยช่างแทงหยวกปัจจุบัน พบว่ามี 5 ประการ คือ

3.1) การรวมกลุ่มสร้างงานและวางระบบการทำงานอย่างชัดเจน

3.2) การแทงลาย และประกอบหยวกเป็นชุดสำเร็จจากที่บ้านแล้วจึงนำไปประกอบในงานพิธี

3.3) การคิดค้นวิธีการรักษาความสดของหยวกให้นานขึ้น เช่น การใช้สีเมจิกเขียนบนผิวหยวก

แทนการแรลาย

3.4) การพัฒนาลวดลายให้ละเอียดอ่อน ซับซ้อน พลิ้วไหวมากขึ้น

3.5) การนำเครื่องสดมาแกะสลักประดับลงบนหยวก

การคิดค้นพัฒนาอย่างคงไว้ซึ่งโครงสร้างหลักหรือแม่บทของช่างแทงหยวกเมืองเพชรนับว่าเป็นตัวอย่างที่สะท้อนถึงการที่ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพปัจจุบันให้คงอยู่ได้อย่างภาคภูมิใจและสอดคล้องกลมกลืนกับยุคสมัยดังที่เสรี พงศ์พิศ (2534 : 70) ที่ได้กล่าวว่า "วัฒนธรรมเป็นชีวิตที่เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด การปรับปรนทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้คนเห็นคุณค่าทั้งของเก่าและของใหม่ สืบทอดคุณค่าดั้งเดิมด้วยรูปแบบใหม่ซึ่งไม่ทำลายคุณค่าดั้งเดิมกลับเพิ่มคุณค่านั้น หรืออย่างน้อยไม่ได้ทำให้วัฒนธรรมเดิมนั้นลดคุณค่าลงไป"

2. การถ่ายทอดการแทงหยวก

2.1 ความเป็นมาของการถ่ายทอดการแทงหยวก

พบว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดเรียนรู้อาชีพช่างแทงหยวกในสายสกุลช่างเมืองเพชรจนสืบเนื่องยาวนานจนถึงปัจจุบันนี้มีสาเหตุดังต่อไปนี้

2.1.1 เกิดจากความต้องการที่จะถ่ายทอดเรียนรู้อาชีพช่างแทงหยวกด้วยตนเอง

กล่าวคือเกิดจากการที่ผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดรู้สึกต้องการที่จะถ่ายทอดหรือเรียนรู้ด้วยตนเองอันมีผลมาจากแรงจูงใจ 3 ประการคือ 1) รู้สึกสนใจที่จะเรียนรู้เพื่อสืบทอดวิชาช่างแทงหยวกจากความรัและเห็นคุณค่าในศิลปะ 2) การได้รับการชักชวนหรือสนับสนุนจากผู้ใหญ่ เพื่อนร่วมงาน ตลอดจนหน่วยงานอื่นๆ 3) อยู่ในสภาพแวดล้อมทางศิลปะที่เอื้อต่อการถ่ายทอดเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มล.สันติสุข กฤตากร (2541 : 305 - 306) ที่ทำวิจัยเรื่องการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านในอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่ามูลเหตุจูงใจในการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นมี 5 ประการ คือ 1) การจูงใจจากสภาพแวดล้อม การได้พบได้เห็นการทำงานศิลปะทุกวันจนรู้สึกอยากทำตามแบบอย่าง 2) การได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ในครอบครัว 3) ความสนใจส่วนตัว การมีใจรักใจชอบทางศิลปะตั้งแต่เด็ก 4) เพื่อต้องการรายได้อันเป็นการจูงใจด้านเศรษฐกิจ 5) ความต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

การจูงใจให้ผู้เรียนรู้รู้สึกสนใจที่จะเรียนรู้ศิลปะของท้องถิ่นโดยปราศจากการบังคับนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การถ่ายทอดความรู้ประสบความสำเร็จ เนื่องจากผู้เรียนที่เรียนด้วยความสมัครใจย่อมมีความตั้งใจ และมานะพยายามในการเรียนได้ดีกว่าการบังคับ หรือฝืนใจ ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องจึงควรเห็นความสำคัญที่จะหาวิธีการสร้างความสนใจแก่เด็กและเยาวชนให้มาเรียนรู้ศิลปะวัฒนธรรมมากกว่าจะเป็นการบังคับ

2.1.2 เกิดจากความสัมพันธ์ในบริบททางสังคมของเพชรบุรี

พบว่าสภาพแวดล้อมของเพชรบุรีซึ่งแวดล้อมไปด้วยผลงานศิลปะ และมีช่างฝีมือเยี่ยมจำนวนมาก นับเป็นบริบทแห่งสังคมช่างที่ส่งผลให้เกิดการถ่ายทอดเรียนรู้อาชีพช่างแทงหยวก บริบทที่เกิดจากความสัมพันธ์โดยการปฏิบัติงานร่วมกันในกลุ่มช่างแทงหยวกด้วยกันจึงเป็นหนทางที่ก่อให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดเรียนรู้อาชีพช่างแทงหยวกใน 3 ลักษณะคือ 1) การถ่ายทอดเรียนรู้อาชีพช่างแทงหยวกจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดและเคารพนับถือกันในกลุ่มช่างแทงหยวกเมืองเพชร 2) การถ่ายทอดเรียนรู้อาชีพช่างแทงหยวกจากประสบการณ์จริงจากการปฏิบัติงานแทงหยวกในพิธีศพ 3) การเกิดการซึมซับความรู้จากช่างแทงหยวกอาวุโส ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนุ อุดมเวช และคณะ (2542 : 94) ที่ทำการวิจัยเรื่องแนวทางศึกษาและพัฒนาประชาสังคมเพชรบุรี พบว่าลักษณะเฉพาะของช่างฝีมือพื้นบ้านเมืองเพชรนั้นจะมีลักษณะศิลปินเต็มตัวที่เป็นข้อเด่นของแต่ละคนคือมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นของตนเองคือช่างคนหนึ่งจะเป็นตัวตนของเขาคนหนึ่งทั้งรูปแบบและแนวทางการดำเนินชีวิตแต่ต่างให้เกียรติกันยอมรับซึ่งกันและกันมีปฏิสัมพันธ์

กัน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างช่างศิลปะด้วยกันเองในกลุ่มจัดเป็นความสัมพันธ์อย่างแนบแน่น เหตุปัจจัยแห่งความสัมพันธ์เช่นนี้เป็นประเด็นสำคัญในการเกิดขึ้นในช่างศิลปะ (ดำรงคัพันธ์ อินฟ้าแสง , 2542 : 211) ซึ่งชุมชนที่รักษาสภาพแวดล้อมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของตนเองเมื่อพบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้นำเรียนรู้ด้วยตนเอง จากเครือข่าย และจากการมีปฏิสัมพันธ์ทั้งในและนอกชุมชนจะเกิดกิจกรรมแห่งการเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะยอมรับซึ่งกันและกัน(ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ , 2542 : 239) ระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคลจึงยังเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญที่สุดในการสร้างและสืบทอดภูมิปัญญา (พัชรินทร์ สิริสุนทร,2544:54)จากการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันทำให้กระบวนการเรียนรู้ขยายตัวมีความคิดใหม่ วิธีการใหม่เข้ามาผสมกลมกลืนบ้างขัดแย้งบ้างแต่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายกว้างขวางทั้งในสาระ รูปแบบ และวิธีการ กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทย จึงมีพลวัต(เอกวิทย์ ณ ถลาง,2545:114)

2.1.3 เกิดจากความภาคภูมิใจในมรดกทางศิลปะของเมืองเพชร

ความรู้สึกภาคภูมิใจในมรดกศิลปะของเมืองเพชรนับว่าเป็นเงื่อนไขหรือปัจจัยที่ทำให้ช่างแหวกเมืองเพชรได้ถ่ายทอดความรู้สู่ลูกหลานรวมถึงการเผยแพร่ความรู้ในวงกว้างตามแต่โอกาสที่มีอย่างสม่ำเสมอเป็นสาเหตุสำคัญให้วิชาช่างแหวกของเพชรบุรียังคงอยู่และสืบสายรากต่อไปไม่ขาดสาย สอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์(2542:241)ที่พบว่าภายใต้แนวคิดเกียรติภูมิแห่งตนคุณค่าของภูมิปัญญาบรรพบุรุษส่งผลต่อความรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้มีวัฒนธรรม มีคุณค่า มีความหมาย และมีความภูมิใจตนเองที่สามารถผลิตงานศิลปกรรมได้อีกทั้งยังตระหนักถึงการควบคุมอารมณ์จิตใจ การดำเนินชีวิตให้เหมือนบรรพบุรุษ เพื่อจะได้สร้างผลงานศิลปะได้งดงามมีคุณค่า และยังรู้สึกอยากถ่ายทอดความรู้สู่รุ่นต่อไป การถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังอยู่ตลอดเวลาไม่หวังวิชาหน้าจะเป็นการแสดงออกถึงความรักและความห่วงใยในศิลปะท้องถิ่นได้ โดยเฉพาะในเรื่องของความไม่หวังวิชายอมเป็นการแสดงออกถึงความรักและศรัทธาในความรู้ความสามารถและพร้อมจะถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้เพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไปนั้นย่อมหมายถึงความเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนรุ่นหลังในการแสดงออกถึงความรักและห่วงใยในศิลปะท้องถิ่น (วิศิษฎ์ นาสารี , 2544 : 106)

2.2 กระบวนการถ่ายทอดการแหวก

2.2.1 ความพร้อมแห่งองค์ประกอบของการถ่ายทอดการแหวก

2.2.1.1 คุณสมบัติของผู้ถ่ายทอด(ครูช่าง) ประกอบด้วย

1) ความรอบรู้และความลึกซึ้งของผู้ถ่ายทอด(ครูช่าง) พบว่ามี 4 ประการ คือ 1.1) รู้ถึงนิสัยใจคอของศิษย์แต่ละคนอย่างลึกซึ้ง 1.2) รู้ถึงความสนใจและความถนัดของศิษย์แต่ละคน 1.3) มีความสามารถในการอธิบายและสาธิตแสดงขั้นตอนการแหวกอย่างชำนาญการ 1.4) มีความสามารถในการสร้างอย่างสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ อันทิวโรทัย (2539 : 346) ที่พบว่าโดยทั่วไปความรอบรู้ลึกซึ้งของครูในศาสตร์ที่ตนสอนนั้นถือเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นที่สำคัญมากของผู้ที่จะ

เป็นครูโดยเฉพาะครูทางศิลปศึกษาจะต้องมีวิชาดีหรือฝีมือดี และจะต้องมีประสบการณ์ถึงขั้นเชี่ยวชาญที่ก่อให้เกิดการหยั่งรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ สมัยก่อนจึงมีผู้เสาะแสวงหาครูที่มีวิชาดีเพื่อฝากตัวเป็นลูกศิษย์เพราะการเรียนรู้ศิลปศึกษาให้บรรลุถึงขั้นเป็นศิลปินอาชีพได้เป็นเรื่องละเอียดอ่อนจะต้องอาศัยครูที่แนะนำเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ต่างๆ กลเม็ดเด็ดพรายหรือวิธีการแสดงที่มีสุนทรียภาพสูง สัมฤทธิ์ทองเถื่อน(2537:136)สรุปถึงลักษณะของครูที่สอนศิลปะงานช่างไว้ในงานวิจัยเรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นช่างปูนปั้นเมืองเพชรว่าต้องมีคุณลักษณะ 5 ประการ คือ 1) มีจิตที่วิจิตร 2) มีความรอบรู้ 3) มีทักษะอย่างเพียงพอ 4) มีความอดทน 5) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์

2) คุณลักษณะอันเป็นพื้นฐานด้านจิตใจของครูช่าง ซึ่งพบว่ามี 5 ประการ คือ 2.1) มีลักษณะของการเป็นผู้ให้ 2.2) เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณต่อผู้มีคุณ 2.3) เป็นผู้ที่ไม่อวดตน ไม่โอ้อวดตัวเอง 2.4) เป็นผู้ใฝ่เรียนใฝ่รู้อยู่เสมอ และ 2.5) เป็นผู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ อันทิวโรทัย (2539 : 403) ที่พบว่าคุณลักษณะความเป็นปราชญ์บุคคลของครูอันเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพศรัทธาในการสอนและเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต มีดังนี้ 1) ใฝ่เรียนใฝ่รู้ 2) กตัญญูรู้คุณ 3) คำจูนเหล่าศิษย์ 4) ผลผลิตเป็นเลิศ 5) เชิดชูพุทธธรรม 6) เลิศล้ำวิทยา 7) บารมีเปี่ยมล้น 8) อุทิศตนเพื่อศาสตร์

3) ความเป็นผู้มีจิตวิญญานแห่งความเป็นครู ซึ่งพบว่ามี 6 ประการคือ 3.1) สอนศิษย์ด้วยความเมตตาเสมือนลูกของตนเอง 3.2) สอนโดยไม่ปิดบังหรือหวงวิชา 3.3) รู้จักให้กับคนที่รู้ค่า 3.4) คอยชี้แนะสิ่งที่ถูกที่ควรอยู่เสมอ 3.5) ให้ความสำคัญธรรมแก่ศิษย์อย่างเท่าเทียมกัน และ 3.6) มีจิตใจที่มั่นคงหนักแน่น ซึ่งจิตวิญญานแห่งความเป็นครูดังกล่าวมีความสอดคล้องตามหลักความเป็นกัลยาณมิตรดังคำอธิบายของพระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต , 2532 : 623 , 633) ดังนี้"กัลยาณมิตรหมายถึงบุคคลผู้มีความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติแห่งการที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกทาง หรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปในมรรคาแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง ในระบบการศึกษาระบบความมีกัลยาณมิตรควรมีความหมายครอบคลุมทั้งตัวบุคคลผู้อบรมสั่งสอนเช่น พ่อแม่ ครู อาจารย์ เป็นต้น" เหตุดังกล่าวผู้ที่เป็นครูจึงควรปฏิบัติต่อศิษย์โดยอนุเคราะห์ดังนี้ 1) แนะนำฝึกอบรมให้เป็นคนดี 2) สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 3) สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง 4) ส่งเสริมยกย่องความดีงามความสามารถให้ปรากฏ 5) สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศคือ สอนให้สามารถใช้วิชาหาเลี้ยงชีพได้ด้วยดี (พระเทพเวที , ป.อ.ปยุตโต , 2534 : 64)

2.2.1.2 คุณลักษณะของผู้รับการถ่ายทอด(ศิษย์)

1) ความพร้อมแห่งวัย พบว่าปัจจัยเรื่องอายุไม่ใช่สิ่งที่เป็นเงื่อนไขในการถ่ายทอดวิชาช่างแพทยเวทเนื่องจากครูช่างให้ความสำคัญในเรื่องความสนใจหรือความชอบทางศิลปะของผู้ที่มารับการถ่ายทอดเป็นอันดับแรก กล่าวคือไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็สามารถเรียนแพทยเวทได้ถ้ามีความสนใจและตั้งใจจริงที่จะเรียนรู้ ดังผลการวิจัยของพยุ่งพร ไตรรัตน์สิงหนกุล (2537 : 144) ที่วิจัยเกี่ยวกับการ

ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานในอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำศิลปหัตถกรรมเครื่องจักสานมีการถ่ายทอดให้แก่เด็กและผู้ใหญ่ซึ่งเด็กจะมีความสนใจในช่วงสั้นๆ การถ่ายทอดจึงต้องใช้ถ้อยคำต่างๆ สั้นๆ ไม่จำกัดเวลาและสถานที่และใช้การปฏิบัติจริง ส่วนผู้ใหญ่จะให้วิธีการบอกเล่าโดยตรงและให้ฝึกปฏิบัติซึ่งรวดเร็วกว่าเด็กเพราะผู้ใหญ่ได้ผ่านประสบการณ์มาพอสมควร

2) ลักษณะนิสัยและพื้นฐานด้านจิตใจของผู้รับการถ่ายทอด (ศิษย์) พบว่ามี 4 ประการ คือ 2.1) มีความสนใจและตั้งใจจริงที่จะเรียนรู้ 2.2) มีความอดทน 2.3) มีอารมณ์เย็นและรักในศิลปะ 4) มีสมาธิมั่นคง และจิตใจสงบ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสัมฤทธิ์ ทองเดือน (2537 : 135 - 136) ที่พบว่าผู้เรียนศิลปะควรมีพื้นฐานด้านจิตใจ ดังนี้ 1) มีความอดทน 2) มีจิตที่วิจิตร คือมีจิตใจที่ฝึกฝนในศิลปะ มีสุนทรียะทางศิลปะ 3) เป็นผู้ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ การที่ภูมิปัญญาชาวบ้านอยากถ่ายทอดความรู้ให้คนที่มีความสนใจ มีความอยากรู้ ตั้งใจจริง และมีความเพียรพยายามนั้นสิ่งที่ได้รับคือความสำเร็จซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ภูมิปัญญาชาวบ้านมีกำลังใจที่จะทำงานในขณะที่คนไม่สนใจ ส่วนใหญ่จะขาดความเพียร ความอดทน ผลงานจึงไม่มี หรือมีก็ได้แต่เท่าที่ภูมิปัญญาชาวบ้านหวังไว้ (ทรงศิริ สาประเสริฐ, 2543:16) การดูลักษณะของผู้ที่ตนจะถ่ายทอดวิชาให้จึงเสมือนตัวอย่างที่ชัดเจนที่จะค้นหาผู้ที่มีคุณสมบัติตรงกับวิชาที่ครูจะมอบให้ และรู้จักคุณค่า สามารถสืบทอดได้ และมีความเข้าใจที่จะรักษาอนุรักษ์องค์ความรู้ที่ครูได้รับมาจากโบราณได้ในอนาคต (เหมราช เหมหงษา , 2541 : 215)

3) พื้นฐานและประสบการณ์ทางศิลปะของผู้รับการถ่ายทอด ซึ่งพบว่าครูช่างมีความต้องการที่จะถ่ายทอดวิชาให้กับผู้ที่มีความสนใจและตั้งใจที่จะเรียนเป็นอันดับแรก ส่วนพื้นฐานหรือประสบการณ์ทางศิลปะเป็นสิ่งที่สอนหรือฝึกหัดได้หากผู้เรียนมีความสนใจก็ยอมเอาใจใส่ มุ่งมั่นพยายามจนสามารถเรียนรู้ได้สำเร็จ การเรียนรู้จากความสนใจเป็นพื้นฐานย่อมนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนตามความสมัครใจของผู้เรียนซึ่งเป็นที่มีความจำเป็นต่อความสำเร็จทางการสอนทางศิลปะอย่างยิ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของปฐม นิคมานนท์ (2535 : 290) ที่พบว่า โดยหลักการทั่วไปความสมัครใจและความสนใจของผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้นั้นคือเป็นแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการเรียนการสอนที่ดี จึงเป็นประเด็นที่หน้าสนใจในการประชาสัมพันธ์คัดเลือกกลุ่มคนที่จะรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาในแขนงต่างๆ ได้โดยมิใช่การบังคับต้องเป็นการมารับการถ่ายทอดด้วยความสมัครใจอันจะเป็นทางหนึ่งในการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (มล. สันติสุข กฤดากร , 2541 : 314)

4) สำนักแห่งความเป็นศิษย์ของผู้รับการถ่ายทอด ซึ่งตามบริบทแห่งศิลปะในสกุลช่างเมืองเพชรผู้รับการถ่ายทอดควรมีวิถีแห่งการประพฤติปฏิบัติตนที่สะท้อนถึงสำนักแห่งความเป็นศิษย์ ซึ่งพบว่ามีอยู่ 5 ประการ คือ 4.1) การอ่อนน้อมถ่อมตนและเคารพบนอบต่อครูบาอาจารย์ 4.2) การเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนของครู 4.3) การเอาใจใส่ ขยันพากเพียรต่อสิ่งที่เรียน 4.4)

การพยายามสร้างผลงานให้ออกมาดีที่สุดเพื่อศักดิ์ศรีแห่งสกุลช่างเมืองเพชร 4.5) ความกตัญญูกตเวที
 คุณต่อผู้มีพระคุณ แนวคิดดังกล่าวจึงสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมที่กล่าวถึงการปฏิบัติที่ศิษย์พึงแสดง
 ต่อครูอาจารย์ ดังนี้(พระเทพเวที,ป.อ.ปยุตโต,2534:68)

1. ลูกขึ้นต้อนรับแสดงความเคารพ
2. การเข้าไปหาเพื่อบำรุงรับใช้ ปรีกษาซักถาม รับคำแนะนำ
3. ฟังด้วยดี รู้จักฟังให้เกิดปัญญา
4. ประณินับดี ช่วยบริการ
5. เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ เอาจริงเอาจังถือเป็นกิจสำคัญ

โดยเฉพาะวิชาช่างและวิชาชีพผู้เรียนต้องใช้กลวิธีการต่างๆ ต้องช่างสังเกตเพราะผู้สอนจะไม่ให้ความรู้ในรายละเอียด ต้องค้นคว้าทดลองด้วยตนเอง ต้องอดทน ต้องขยัน ต้องไปช่วยประณินับดีช่วยงานผู้ที่จะให้ความรู้แก่ตน ฉะนั้นลูกศิษย์จึงต้องแสดงความเคารพครูอย่างแท้จริงเพราะเงินไม่สามารถนำมาซื้อหาความรู้ได้ (ดวงเดือน พิศาลบุตร , 2528 : 5)

2.2.2 วัตถุประสงค์การถ่ายทอดการแทงหยวกในจังหวัดเพชรบุรี

1) วัตถุประสงค์ด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่าผู้รับการถ่ายทอดวิชาช่างแทงหยวกควรได้รับความรู้และมีความเข้าใจในเรื่อง 1.1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกต้นกล้วย 1.2) มีความรู้ความเข้าใจในการเลือกมัดแทงหยวกให้เหมาะสมกับการแทงลายแบบต่างๆ 1.3) มีความรู้ความเข้าใจเรื่องลายไทยเป็นอย่างดี 1.4) มีความรู้ความเข้าใจวิธีการจัดมัด 1.5) มีความรู้ความเข้าใจวิธีการเดินมัดและแทงลายแบบต่างๆ 1.6) มีความรู้ความเข้าใจวิธีการประกอบหยวก และ 1.7) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรมที่สืบทอดเป็นขนบธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติในสกุลช่างเมืองเพชร

2) วัตถุประสงค์ด้านทักษะและความสามารถในการปฏิบัติงานแทงหยวก พบว่าผู้รับการถ่ายทอดวิชาช่างแทงหยวกควรมีทักษะและสามารถปฏิบัติงานได้ ดังต่อไปนี้ 2.1) สามารถเลือกต้นกล้วยเพื่อนำมาใช้แทงหยวกได้ 2.2) เขียนลายไทยได้อย่างชำนาญ 2.3) สามารถจับมัดแทงหยวกได้อย่างถูกต้อง 2.4) สามารถบังคับมัดแทงลายในทิศทางตามลายแบบต่างๆ ได้ 2.5) สามารถประกอบหยวกได้ และ 2.6) สามารถประกอบพิธีกรรมที่สืบทอดเป็นขนบธรรมเนียมในสกุลช่างแทงหยวกเมืองเพชร

3) วัตถุประสงค์ด้านเจตคติ หรือทัศนคติที่ผู้รับการถ่ายทอดวิชาช่างแทงหยวกพึงมี พบว่ามีด้วยกัน 3 ประการ คือ 3.1) การเห็นคุณค่าของการที่ได้เรียนรู้วิชาช่างแทงหยวกสกุลช่างเมืองเพชร 3.2) การมีความรัก และภูมิใจในศิลปะการแทงหยวกสกุลช่างเมืองเพชร 3.3) การเห็นคุณค่าของการสืบทอดศิลปะการแทงหยวกสกุลช่างเมืองเพชร

ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542 : 13) ที่พบว่า"คุณค่าที่เกิดจากการเรียนรู้และปฏิบัติงานศิลปะมี ดังนี้

1. พุทธิพิสัย คือ องค์ความรู้ที่ก่อให้เกิดพุทธิปัญญาด้านต่างๆ เช่น ความรู้เรื่องประวัติความเป็นมา ความสำคัญกระบวนการผลิต การรู้จักคิดรู้จักทำและรู้จักแก้ปัญหา

2. ทักษะพิสัย หมายถึงองค์ประกอบความรู้ที่ก่อให้เกิดความสามารถในการทำงานที่แสดงออกในรูปของความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ ความคิดสร้างสรรค์ การประยุกต์ และการแก้ปัญหาในการทำงาน

3. จิตพิสัย คือ องค์ประกอบความรู้ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกต่างๆ ขึ้นในบุคคลเช่นการเกิดความรู้สึกเป็นสุข เพลิดเพลิน สมานธิ ปิติ ช่างชื่น รัก ห่วงแทน ภูมิใจ ศรัทธา เชื่อมมั่น ยอมรับ ตระหนัก และสำนึกในคุณค่าและให้ความหมายต่องานศิลปกรรมที่ตนทำขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐยา ทิพรัตน์ (2543 : 185 - 186) ที่ทำวิจัยเรื่อง"การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น หนึ่งตระกูลมาใช้จัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา" พบว่า การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น"หนึ่งตระกูล"ควรกำหนดวัตถุประสงค์ใน 3 ด้านคือ 1) ด้านจิตพิสัย คือให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของศิลปะพื้นบ้านท้องถิ่น 2) ด้านพุทธิพิสัย คือให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถเล่าหรือถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหนึ่งตระกูลแก่บุคคลอื่นได้ 3) ด้านทักษะพิสัย คือให้ผู้เรียนสามารถประกอบตัวหนึ่ง และสามารถเก็บรูปหนึ่งตระกูลได้อย่างสมบูรณ์

กล่าวโดยสรุป องค์ความรู้ของชาวบ้านจึงหมายถึงสิ่งที่ได้รับการคิดค้นปลูกสร้างในทางปัญญาทางคุณธรรม ค่านิยม และความชำนาญด้านการปฏิบัติในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตในชุมชน (ปฐม นิคมานนท์ , 2535 : 32)

2.2.3 วิธีการถ่ายทอดของครูช่างแหงหวกสกุลช่างเมืองเพชร

1) วิธีการถ่ายทอดด้านความรู้ในสกุลช่างแหงหวกเมืองเพชร ซึ่งประกอบด้วยความรู้เรื่องลายไทย ความรู้เรื่องวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือช่าง และความรู้เกี่ยวกับเทคนิค วิธีการแหงลาย เกิดจากการถ่ายทอดใน 2 ลักษณะ คือ 1.1) การถ่ายทอดความรู้โดยตรงคือการสอนที่เป็นการให้ความรู้โดยตรงแบบตัวต่อตัวระหว่างครูกับศิษย์ซึ่งมีวิธีการสอน ด้วยการสาธิตให้ดูการอธิบาย การให้ผู้เรียนทดลองปฏิบัติจริงโดยที่ครูคอยดูแลและแนะนำอยู่ด้วย 1.2) การถ่ายทอดโดยทางอ้อมจากการติดตามครูหรือช่างในกลุ่มไปปฏิบัติแหงหวกตามพิธีศพซึ่งผู้เรียนจะได้ความรู้จากการสังเกตการปฏิบัติงานของช่าง การทดลองทำการซักถามหรือการนำผลงานไปให้ช่างช่วยวิจารณ์ขอคำแนะนำ

2) การฝึกทักษะการแหงลาย ซึ่งพบว่ามีรูปแบบการฝึกด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ 2.1) การฝึกโดยตรงจากครู เป็นการสอนที่ผู้รับการถ่ายทอดมาเรียนกับครูโดยตรงแบบตัวต่อตัวด้วยวิธีการที่ครูสาธิตแสดงวิธีการแหงลายให้ดูพร้อมกับอธิบายไปด้วย แล้วให้ผู้เรียนหัดแหงตามตัวอย่าง ขณะเดียวกับที่ครูจะคอยดูแลและให้การแนะนำไปด้วย 2.2) การฝึกโดยทางอ้อม จากการติดตามกลุ่มช่างไปแหงหวกในงานพิธีศพ ซึ่งผู้เรียนสามารถขึ้นตอนวิธีการแหงหวกด้วยการสังเกตจากการปฏิบัติงานของช่างที่เก่งๆ

แล้วทดลองหัดตนเอง การซักถาม หรือการนำผลงานที่ทำเสร็จแล้วไปให้ช่างที่เก่งๆดูเพื่อขอคำแนะนำ แล้วนำมาปรับปรุง หรือฝึกหัดใหม่จนกว่าจะทำได้ดี

3) การฝึกฝนให้เกิดความชำนาญหรือการพัฒนาความสามารถในการแทงหยวก พบว่าเมื่อผู้เรียนสามารถฝึกแทงลายแบบต่างๆได้แล้วจะต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญเพื่อสามารถปฏิบัติงานแทงหยวกร่วมกับกลุ่มช่างได้ ซึ่งในกลุ่มช่างแทงหยวกเมืองเพชรถือกันว่าการได้"ออกงาน"นับเป็นโอกาสที่ผู้เรียนจะได้ฝึกความชำนาญ และพัฒนาทักษะความสามารถในเชิงช่าง จากการที่ได้เห็นตัวอย่างการปฏิบัติงานของช่างแทงหยวกที่เก่งๆ การสังเกตแบบอย่างที่ดีแล้วนำมาฝึกหัดเอง ด้วยเหตุนี้วิธีการฝึกความชำนาญในการแทงหยวกของช่างเมืองเพชรจึงเกิดจากการสังเกต การจดจำแล้วนำไปฝึกหัดเอง การซักถาม การได้รับคำแนะนำจากช่างที่เก่งๆ ตลอดจนการปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างช่างที่ปฏิบัติงานด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของม.ล.สันติสุข กฤตการ (2541 : 314) ที่ศึกษาเรื่องการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่าการถ่ายทอดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านโดยภาพรวมแล้วมี 5 วิธี คือ 1) วิธีการที่ผู้รับการถ่ายทอดดูแบบอย่างการปฏิบัติงานของผู้ถ่ายทอด 2) วิธีการให้ผู้รับการถ่ายทอดฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง 3) วิธีการที่ผู้ถ่ายทอดทำให้ดูแล้วให้ผู้รับการถ่ายทอดทำตามทีละขั้นตอน 4) วิธีการที่ผู้ถ่ายทอดบอกเล่า อธิบาย แนะนำเรื่องต่างๆ 5) วิธีการให้ผู้รับการถ่ายทอดปฏิบัติจริงไปพร้อมๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวรวิทย์ องค์ครุฑรักษา (2537 : 72 - 75) ที่ทำการศึกษาระบวนการถ่ายทอดศิลปการปักผ้าของชาวเขาเผ่าเข้าบ้านแม่ซ้ายจังหวัดเชียงราย พบว่ากระบวนการถ่ายทอดการปักผ้าของชาวเขาเผ่าเข้าใช้วิธีการสอนแบบปากเปล่าและการสาธิตหรือทำให้ดูผู้เรียนใช้วิธีการสังเกตและฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของพยุงพร ไตรรัตน์สิงหนกุล (2538 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษารื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสานบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่ามีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษโดยการสังเกต การทดลอง การบอกเล่าด้วยปากเปล่า การปฏิบัติจริง และการฝึกหัด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสำอางค์ สีताल (2539 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน พบว่าการถ่ายทอดความรู้ส่วนใหญ่จะใช้วิธีบอก สอน สาธิต แสดง ฝึกปฏิบัติพร้อมกับให้ความรู้ไปพร้อมๆ กัน

มีประเด็นที่น่าสนใจคือในวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นไม่ได้ถ่ายทอดแบบส่งผ่านหรือทำให้ดูเพียงอย่างเดียวแต่สอดแทรกความเป็นมา เคล็ดลับ และควมรู้ความละเอียดอ่อนที่เกิดจากประสบการณ์ไปด้วยในตัว ประกอบกับวิธีสอนที่หลากหลาย ยืดหยุ่นตามสถานการณ์ จึงทำให้เกิดภูมิปัญญาสั่งสมที่มีคุณค่าสืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน

2.2.4.5 อูบายการสอน พบว่าผู้ถ่ายทอด(ครูช่าง)มีวิธีการอันถือเป็นอูบายในการถ่ายทอดความรู้ใน 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1) ุบายในการสร้างความรู้สึกรักศรัทธา หลัง ศักดิ์สิทธิ์ด้วยพิธีกรรม ได้แก่ การจัดพิธีบูชาครูก่อนลงมือปฏิบัติงานแทบทุกครั้ง การจัดพิธีไหว้ครูประจำปี และพิธีครอบครู ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวนับเป็นอุบายของโบราณาจารย์ที่ก่อให้เกิดผลทางจิตวิทยาต่อผู้รับการถ่ายทอด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของมล.สันติสุข กฤดากร (2541 : 314) ที่วิจัยเกี่ยวกับการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านในอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่า พิธีกรรมไหว้ครูและเชิญครูหมอนินราห์ หรือหนังตะลุงมาเข้าทรงนั้นเป็นพิธีกรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์และมีอำนาจโน้มน้าวให้คนที่มีส่วนร่วมรับเอาคุณค่าและแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการนั้นเข้าไปในตัว เป็นการตอกย้ำความเชื่อแนวปฏิบัติ และความคาดหวังโดยไม่ต้องแจกลงด้วยเหตุผล แต่ใช้ศรัทธาความซึ้ง ความศักดิ์ของพิธีกรรมเป็นการสร้างกระแสความเชื่อและพฤติกรรมที่พึงประสงค์พิธีกรรมจึงไม่ใช่เรื่องเหลวไหลหรือมงายแต่เป็นวิธีในทางวัฒนธรรมที่มีผลในการปลูกฝัง บ่มเพาะความเชื่อ คุณค่า และแนวทางความประพฤติที่พึงประสงค์ตลอดมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมประเพณีไทย (เอกวิทย์ ณ ถลาง , 2544 : 113)

2) ุบายในการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้แก่ผู้รับการถ่ายทอด พบว่ามี 4 วิธี คือ 2.1) การทำงานให้ผู้เรียนเห็นบ่อยๆ 2.2) การทำสิ่งที่ยากให้ดูง่าย 2.3) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายไม่เคร่งเครียด 2.4) การมอบหมายงานให้ทำทีละน้อย ซึ่งสอดคล้องตามแนวการสอนตามหลักพุทธศาสนาที่พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต , 2534 : 63) ได้อธิบายไว้ว่า "ครูที่สามารถมีลีลาของนักสอน ดังนี้ 1) สันถัสสนา คือชี้ให้ชัด จะสอนอะไรก็ชี้แจงแสดงเหตุผลให้เข้าใจแจ่มแจ้งตั้งงมมือไปดูให้เห็นกับตา 2) สมาทปนา คือชวนให้ปฏิบัติ สิ่งใดควรทำก็บรรยายให้เห็นความสำคัญ ชาบซึ่งในคุณค่าจนผู้ฟังยอมรับและอยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ 3) สมุตเตชนา รั้าให้กล้า คือปลุกใจให้คิดค้นเกิดความกระตือรือร้นมีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จ ไม่กลัวเหน็ดเหนื่อย 4) สัมปหังปนา ปลุกให้รำเริง คือทำบรรยากาศให้สนุกสดชื่นแจ่มใสเบิกบานใจ

หรือสรุปง่ายๆ ว่าสอนให้แจ่มแจ้ง จูงใจ แกล้วกล้า ร่าเริง"

3) ุบายในการเสริมแรงให้กำลังใจผู้รับการถ่ายทอด พบว่ามี 4 ประการ คือ 3.1) แสดงการยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล คือ ไม่ทำให้ผู้ที่เรียนได้ช้ากว่าคนอื่นรู้สึกต่ำกว่าตัวเองต่ำต้อย 3.2) ไม่ตำหนิให้เสียกำลังใจ 3.3) ชื่นชมเมื่อผู้เรียนสามารถทำได้ 3.4) ปลอบโยนพูดให้กำลังใจให้ผู้เรียนเกิดความมานะพยายาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรวิทย์ องค์ครุฑรักษา(2536:86)ที่ศึกษาการถ่ายทอดศิลปการปักผ้าของของชาวเขาเผ่าเย้า บ้านห้วยแม่ซ้าย จังหวัดเชียงราย พบว่าการได้รับคำชมเชยจากผู้สอนถือว่าการสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียน การสร้างแรงจูงใจนี้เป็นสิ่งสำคัญของการเรียนการสอนทางด้านศิลปศึกษา และสามารถกระทำได้หลายวิธี แต่วิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างงานศิลปะได้ประสบความสำเร็จคือการที่ผู้สอนให้คำชมเชยเมื่อผลงานออกมาดีเป็นการสร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียนว่าลักษณะการสร้างสรรคที่ตั้นั้นควรเป็นอย่างไร ซึ่งอารีย์ พันธุ์ณี (2545 : 35) ได้อธิบายว่า"เด็กๆ ชอบและต้องการให้ผู้ใหญ่ชม ให้รางวัลหรือแสดงท่าทียอมรับ และพอใจเมื่อเด็ก

แสดงท่าทีสนใจ เอาใจใส่ ตั้งใจ หรือพยายามทำหรือทำได้ดี เพื่อเป็นกำลังใจ และผลย้อนกลับให้เด็กเรียนรู้ว่าสิ่งที่ตนทำนั้นถูกต้องเหมาะสมเด็กจะได้ยึดถือปฏิบัติและทำต่อไป ผู้ใหญ่ต้องรับหยิบยกสวนดีที่เด็กแสดงออกมาชื่นชมหรือให้รางวัลเพื่อกระตุ้นและนำความสนใจของเด็กเข้าสู่กิจกรรมหรือการกระทำที่ต้องการอย่างได้ผล"

4) อูบายในการชี้ข้อผิดพลาดให้ผู้รับการถ่ายถอดเห็นโดยไม่เป็นการทำร้ายจิตใจ พบว่ามี 4 ประการ คือ 4.1) ใช้การอธิบายให้ผู้เรียนเห็นตามด้วยเหตุผล 4.2) ให้ผู้เรียนได้ทำซ้ำๆ จนกว่าจะทำได้ถูกต้อง 4.3) ให้ผู้เรียนทำให้เสร็จก่อนแล้วค่อยบอกกล่าวด้วยเหตุผล และ 4.4) ไม่ลงโทษด้วยวิธีการรุนแรงจนผู้เรียนเสียกำลังใจ ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดที่ไพฑูริย์ สินลารัตน์ (2541 : 97) ที่อธิบายว่า"การศึกษาไทยเน้นการฝึกปฏิบัติและลงมือทำเป็นหลักสำคัญ จึงถือว่าเรื่องการฝึกปฏิบัติลงมือทำเป็นสำคัญ เมื่อลงมือปฏิบัติแล้วก็ถือเอาความผิดมาเป็นครู ไม่ถือเอาเรื่องความผิดพลาดมาเป็นข้อร้ายแรง แต่จะระมัดระวังและเรียนรู้จากความผิดพลาดนั้นเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดขึ้นอีกต่อไป"

5) อูบายในการปลูกฝังคุณธรรมการทำงาน พบว่าคุณธรรมการทำงานเป็นสิ่งที่สอดแทรกอยู่ในกระบวนการถ่ายถอดและการฝึกปฏิบัติแทบทุกควบคู่กันไปเพื่อให้ผู้รับการถ่ายถอดได้รับการซึมซับคุณธรรมการทำงานต่างๆ คือความรับผิดชอบ ความเคารพในศักดิ์ศรีของสกุลช่างเมืองเพชร การรักในงาน และการทุ่มเททำงานเพื่อให้ผลงานออกมาดี คุณธรรมที่ครูช่างได้ปลูกฝังในตัวศิษย์ผ่านกระบวนการทำงานอย่างค่อยเป็นค่อยไปด้วยระยะเวลาอันยาวนานจึงนำมาซึ่งความสำเร็จแห่งการถ่ายถอดเรียนรู้ วิชาช่างอันเป็นมรดกของวงศ์สกุล ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของวชิษฐ์ นาสารี (2544 : 101) ที่ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าการทำให้มีใจรักในงานเป็นความสำคัญอันดับแรกที่จะส่งผลต่อความสามารถในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่นนอกเหนือไปจากความตั้งใจ ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักสังเกต และฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนจากง่ายไปยาก ทำให้มีใจรักในงานนั้น สอดคล้องกับหลักธรรมข้อหนึ่งคือเรื่องอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำสู่ความสำเร็จ

2.2.5 บรรยายภาคการถ่ายถอดความรู้ในสกุลช่างแหงหยวกเมืองเพชร

พบว่าบรรยายภาคที่ทำให้การถ่ายถอดความรู้วิชาช่างแหงหยวกของเพชรบุรียังคงสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันอย่างไม่ขาดสายนั้นมีด้วยกัน 3 ประการ คือ 1) บรรยายภาคการถ่ายถอดความรู้ภายในครอบครัวซึ่งเป็นการสืบทอดวิชาชีพของบรรพบุรุษ 2) บรรยายภาคการถ่ายถอดผ่านประสบการณ์ในวิถีชีวิต คือ การติดตามผู้ใหญ่ไปแหงหยวกในพิธีศพอยู่เป็นประจำ 3) บรรยายภาคการถ่ายถอดผ่านประสบการณ์การทำงานร่วมกับกลุ่มช่างแหงหยวกเมืองเพชร จากการติดตามไปทำงานเป็นลูกมือช่วยเหลืองานจนกระทั่งเกิดการเรียนรู้เป็นช่างแหงหยวกในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมล.สันติสุข กฤดากร(2541:316)ที่ศึกษาเรื่องการถ่ายถอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่าในบรรยายภาคการเรียนรู้ที่ประสานกลมกลืนอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำงาน การลงมือ

ปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง และวิถีชีวิตประเพณีของหมู่บ้าน การผ่านขั้นตอนการเรียนรู้แต่ละขั้นด้วยระยะเวลาอย่างต่อเนื่องเป็นแรมปี สอดรับกับงานวิจัยของปฐม นิคมานนท์(2535:292)ที่ศึกษาเกี่ยวกับการค้นหาความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ของชุมชนชนบทไทย พบว่าการเรียนการสอนในชุมชนเป็นการเรียนในสถานการณ์จริงในการดำรงชีวิตประจำวัน สิ่งที่เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงและที่สำคัญคือเป็นการเรียนการสอนโดยการปฏิบัติจริงให้ลงมือจากสิ่งง่ายๆ ก่อนแล้วจึงก้าวไปสู่สิ่งยากตามลำดับ

ซึ่งระบบดังกล่าวได้ก่อให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการถ่ายทอดความรู้และความชำนาญให้แก่สมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดีมาแล้ว การริเริ่มจัดการศึกษาในชุมชนจึงควรระมัดระวังไม่ทำให้ทำลายคุณค่าของระบบการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่มีอยู่ แต่ควรพยายามพัฒนากิจกรรมทางการศึกษาโดยใช้รากฐานของระบบที่มีอยู่แล้วในชุมชนเพื่อให้การศึกษามีความหมายสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนและช่วยให้ระบบการเรียนรู้ดั้งเดิมมีความเข้มแข็งมากขึ้น

2.2.6 การประเมินผลการถ่ายทอดการแทงหยวก

พบว่ามียุรูปแบบการประเมินผลการถ่ายทอดความรู้ในสกุลช่างแทงหยวกเมืองเพชรซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) การประเมินผลการปฏิบัติงานหรือการประเมินผลงาน ซึ่งดูจากการแทงลายได้เหมือนตามแบบ การแทงลายได้ดีกว่าแบบ การดัดแปลงลวดลายให้อ่อนช้อย พริ้วไหวมากขึ้นโดยยังคงลักษณะของลวดลายตามแบบแผนแม่บทของสกุลช่างเมืองเพชร 2) การประเมินคุณลักษณะของผู้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีการสังเกตพฤติกรรมในระหว่างที่กำลังเรียนหรือปฏิบัติงานว่ามีความสนใจ ตั้งใจ มานะพยายาม หรือรักในงานที่ทำหรือไม่ 3) การประเมินเจตคติหรือทัศนคติที่ผู้รับการถ่ายทอดมีต่อวิชาช่างแทงหยวกเมืองเพชร ซึ่งใช้วิธีการสังเกตว่าผู้รับการถ่ายทอดเห็นความสำคัญซาบซึ้ง เห็นคุณค่าต่อสิ่งที่เรียนหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของม.ล.สันติสุข กฤดากร(2541:307)ที่พบว่าครูภูมิปัญญาหรือผู้รู้มีวิธีประเมินผลจากความสามารถในการทำงานและคุณภาพของผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวรวิทย์ องค์ครุฑรักษา (2536 : 87) ที่พบว่าการประเมินผลผู้เรียนโดยดูจากผลการปฏิบัติงานมีวิธีการพิจารณา ดังนี้ 1) สามารถทำได้เหมือนกับผู้สอนทำ 2) สามารถทำได้อย่างละเอียด 3) สามารถทำได้เองโดยไม่ต้องถาม 4) สามารถทำได้โดยไม่ผิดวิธี 5) พึงจากการวิจารณ์ของคนอื่น 6) ทำได้แตกต่างจากแบบ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของทรงศิริ สาประเสริฐ (2543 : 18) ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าภูมิปัญญาชาวบ้านประเมินผลการถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการสังเกตโดยพิจารณาจากพฤติกรรมของผู้เรียนว่ามีลักษณะอย่างไรในระหว่างกาถ่ายทอด ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการที่สะดวก ง่าย ไม่สิ้นเปลืองและใช้ได้กับทุกสถานการณ์ และสามารถทราบผลการถ่ายทอดได้ในเวลาอันรวดเร็ว

3. ผลที่เกิดจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น "การแทงหยวก" ในจังหวัดเพชรบุรี

พบว่าผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของช่างแท่นหยวกในสกุลช่างเมืองเพชร สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประการ ดังต่อไปนี้

3.1 ก่อให้เกิดช่างแท่นหยวกที่มีคุณสมบัติคู่ควรแก่การเป็นช่างในสกุลช่างเมืองเพชร

พบว่ากระบวนการถ่ายทอดความรู้สกุลช่างแท่นหยวกเมืองเพชรก็คือ กระบวนการในการหล่อหลอมให้เกิดช่างแท่นหยวกเพื่อมารับช่วงและสืบต่อสายรากแห่งศิลปปะการสกุลช่างแท่นหยวกเมืองเพชร ซึ่งผู้ที่จะสืบทอดวิชาช่างจากบรรพบุรุษดังกล่าวอย่างภาคภูมิใจในคุณค่าและดำรงไว้ซึ่งเกียรติภูมิแห่งสกุลช่างเมืองเพชรควรประกอบด้วย 3 ประการคือ 1) มีความรู้เกี่ยวกับศิลปปะการแท่นหยวกเมืองเพชรในด้านต่างๆ อย่างพอเพียง 2) มีทักษะความชำนาญหรือมีความสามารถในเชิงช่างอย่างสูง 3) มีเจตคติหรือทัศนคติที่ดีต่อวิชาช่างของบรรพบุรุษจนเกิดสำนึกในคุณค่าแห่งตนและภาคภูมิใจที่ได้เป็นผู้สืบทอดวิชาช่างของวงศ์สกุล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสัมฤทธิ์ ทองเดือน(2537: 64-98) ที่ทำวิจัยเรื่องการถ่ายทอดงานปูนปั้นโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดเพชรบุรี"ที่พบว่า การถ่ายทอดความรู้ด้านการช่างเมืองเพชรบุรี ซึ่งเป็นการถ่ายทอดในลักษณะพ่อสอนลูกและเครือญาติ ก่อให้เกิดช่างที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มีคุณสมบัติคือ 1) มีความรู้ความสามารถในด้าน 1.1) ความแตกฉานในการเขียนลายไทย 1.2) มีความรอบรู้ในทางศิลปปะ 1.3) มีทักษะในเชิงช่างอย่างสูง 2) คุณสมบัติด้านจิตใจประกอบด้วย 2.1) เป็นผู้แสวงหาความรู้อยู่เสมอ 2.2) เป็นผู้มีจรรยา คือมีใจรักในงานที่ทำ 2.3) มีอุเบกขา คือไม่ยึดถือคำตำหนิมาเป็นอารมณ์ 2.4) มีความอ่อนน้อมถ่อมตนไม่โอ้อวด 2.5) เป็นคนช่างสังเกต 2.6) มีความเคารพต่อครูบาอาจารย์ 2.7) เป็นผู้ที่มีสมาธิในตนเอง และ 2.8) มีอุดมการณ์ทางวิชาชีพ คือมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมโน พิสุทธิรัตนานนท์และคณะ (2539 : 23) ที่ทำการวิจัย"เรื่องภูมิปัญญาในศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคใต้" พบว่าช่างฝีมือหรือช่างศิลป์(Artisan)ย่อมจะต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นความสามารถคิดเองได้ ทำได้เอง ศักยภาพในการคิดเองได้ และทำได้ ได้รับการยอมรับว่าเป็นคุณค่าด้านภูมิปัญญา เป็นคุณค่าสัมพันธ์กับคุณลักษณะซึ่งปรากฏในงานประดิษฐ์สร้างหรืองานช่างฝีมือของเขา งานช่างฝีมือที่ปรากฏย่อมต้องอาศัยความรู้ความชำนาญ กระบวนการคิดแบบ และการประดิษฐ์ โดยการปรับเปลี่ยนวัสดุทรัพยากรท้องถิ่นด้วยเทคนิควิธีการต่างๆ จะต้องเกิดจากความชำนาญเชี่ยวชาญของช่างฝีมือผนวกกับความรู้สึกรู้สึกเห็น รสนิยม และค่านิยม และลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่นในเชิงช่าง ทั้งหมดอันถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญา

3.2 เกิดช่างแท่นหยวกที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานต่อจากครูช่างต่อไปในอนาคต

พบว่าผู้รับการถ่ายทอดที่เรียนรู้ฝึกฝนจนเกิดทักษะความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานแท่นหยวกในระดับที่สามารถสร้างผลงานสืบต่อจากบรรพบุรุษได้นั้นมีแนวทางในการสร้างผลงานแท่นหยวกใน 3 ลักษณะ คือ 1) การสร้างสรรค์งานแท่นหยวกที่ยังคงรักษาแบบแผนแม่บทแห่งสกุลช่างเมืองเพชร

ตามบรรพบุรุษ 2) การสร้างสรรค์งานทางหยวกที่นำเสนอเอกลักษณ์เฉพาะหรือลักษณะเด่นของช่างผู้สร้างลงไปในผลงานด้วยและ 3) การสร้างงานโดยให้สามารถปรับตัวเพื่อสอดคล้องตามการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพัทธา สายหู (2534 : 110) ที่ได้กล่าวว่า "ภูมิปัญญาของมนุษย์ในระดับบุคคลหรือกลุ่มประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ส่วนที่เป็นประสบการณ์โดยตรงของชีวิตคนนั้นหรือกลุ่มนั่นเอง 2) ส่วนที่ได้รับมาจากความรู้ความคิดของผู้อื่นจากประสบการณ์ของคนอื่น 3) ส่วนสังเคราะห์ขึ้นใหม่จากประสบการณ์ของตัวเองและจากคำบอกเล่าสั่งสอนของผู้อื่น" และสอดคล้องกับผลการวิจัยของดำรงค์พันธุ์ อินฟ้าแสง (2542 : 68) ซึ่งทำการวิจัยเรื่องพัฒนาการศิลปะพื้นเมืองเพชรบุรี พบว่าการสร้างงานศิลปะนั้นย่อมประกอบขึ้นจากองค์ความรู้ที่ได้รับรวบรวมไว้ในตัวช่าง และถูกถ่ายทอดออกมาเป็นผลงาน ประการแรกเป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดออกมาจากครูอาจารย์โดยตรง ประการที่สองจัดเป็นความรู้ที่ได้มาจากการสะสมประสบการณ์ความรู้ที่ได้รับจากความประทับใจในศิลปะที่ไดพบเห็นมาและนำมาปรับประยุกต์ซึ่งเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ประการสุดท้ายเป็นความรู้ที่ได้รับการปลูกฝังมาจากอิทธิพลจากสถานการณ์แวดล้อม หรือแรงกระตุ้นจากสังคม และวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงของผลงานศิลปะ

ดังนั้นการทำงานอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันก็พยายามปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง แต่ยังคงแก่นสำคัญของงานไว้และทำให้ศิลปะท้องถิ่นนั้นเข้าไปมีบทบาทในทุกกิจกรรมก็หน้าจะเป็นแนวทางในการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันได้ ตลอดจนความเข้าใจและสามารถปรับตัวรวมถึงการพัฒนาศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพตามสภาวะการพัฒนาของสังคม ตลอดจนการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ก็จะเป็นการต่ออายุชีวิตให้คนสร้างสรรค์งานศิลปะยังทำงานต่อไปได้ อันจะส่งผลถึงการดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นได้

3.3 เกิดการซึมซับหล่อหลอมด้านคุณธรรมการทำงาน

พบว่าคุณธรรมในการทำงานที่ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ในสกุลช่างทางหยวกเมืองเพชรได้รับนั้นสามารถแบ่งออกได้ 6 ประการ คือ 1) ความรับผิดชอบและอดทนต่อความลำบากเหนื่อยล้าจากการทำงาน 2) การทำงานอย่างมีสมาธิจิตใจแน่วแน่มั่นคง 3) การทำงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้งานออกมาดี 4) การทำงานด้วยจิตใจที่เบิกบานมีความสุขจากงานที่ทำ 5) การวิเคราะห์วิจารณ์ตนเองอยู่เสมอ 6) มีจิตใจหนักแน่นอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของไพฑูริย์ สีนลาร์รัตน์ (2541 : 82 - 83) ที่ได้กล่าวว่า "คนไทยสมัยก่อนถือว่าคุณธรรมกับความรู้หรืออาชีพนั้นเป็นของคู่กัน การสืบเชื้อสายทางอาชีพคือการสืบเนื่องทางคุณธรรมที่สังคมไทยในอดีตได้ปลูกฝังอย่างต่อเนื่องกันมา ซึ่งเป็นวิถีกำกับให้การทำงานอาชีพดำเนินไปได้อย่างดีมีประสิทธิภาพทำให้เกิดความไว้วางใจและมั่นใจในการให้อำนาจคนทำงานใดงานหนึ่ง และแน่ใจได้ว่าจะได้งานที่มีประสิทธิภาพสูงตามที่ควร

จะเป็น โดยเฉพาะความจริงใจต่ออาชีพ การทำงานอย่างซื่อสัตย์ตรงไปตรงมา การดำเนินตามข้อตกลง และการรับผิดชอบเป็นต้น"

3.4 ข้อคิดหรือปรัชญาที่ได้รับกาซึมซับจากงานแหงหยวก

3.4.1 การซึมซับข้อคิดหรือปรัชญาที่แฝงในงานศิลปะการแหงหยวก

พบว่าผู้รับการถ่ายทอดวิชาช่างแหงหยวกในสกุลช่างเมืองเพชรจากกระบวนการเรียนรู้ อันเป็นระยะเวลายาวนานย่อมเกิดการซึมซับข้อคิดหรือปรัชญาจากการสัมผัสในวิถีแห่งการสร้างสรรค ศิลปะการแหงหยวก ซึ่งแบ่งออกได้ 2 ประการคือ 1) แฝงไว้ด้วยคติธรรมเรื่องกฎแห่งอนิจจังที่สะท้อนถึงความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง 2) แฝงไว้ด้วยคติธรรมที่สะท้อนถึงความเป็นไปของชีวิตซึ่งแสดงออกในเชิงเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมย ซึ่งปรัชญาหรือคติธรรมที่แฝงในงานแหงหยวกถือได้ว่ามีพื้นฐานมาจากหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดำรงคพันธ์ อินฟ้าแสง (2541 : 193) ที่ทำวิจัยเรื่อง"พัฒนาการศิลปะพื้นเมืองเพชรบุรี" พบว่า ผลงานศิลปะนั้นมีความสัมพันธ์กับศาสนาอย่างแยกไม่ออก ผลงานศิลปะที่เนื่องด้วยศาสนานั้นเป็นผลมาจากพลังศรัทธา ความเข้าใจลึกซึ้งในปรัชญาศาสนาที่ได้รับ การสั่งสอนถ่ายทอดความรู้ กลั่นรวมเกิดขึ้นเป็นแนวคิดที่ใช้ในการสร้างงาน ศิลปะจึงถือได้ว่าเป็น การแสดงออกของสังคม (Social Expression) ซึ่งรับใช้ทั้งปัจเจกบุคคล และสังคม ศิลปะจึงไม่สามารถ อยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ แต่มักจะเกี่ยวพันกับศาสนา ความเชื่อ หรือ สะท้อนสภาพชีวิตของผู้คนในสังคมนั้น (ปราณี วงษ์เทศ , 2525 : 8) และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิษณุ นาสารี (2544 : 93) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา พบว่าฐานความคิด คติความ เชื่อในการสร้างสรรคศิลปะท้องถิ่นมักจะมีที่มาจากเรื่องของพุทธศาสนาและแฝงไปด้วยคติสอนใจใน เรื่องของความกตัญญูรู้คุณ เพราะโดยพื้นฐานของสังคมไทยนั้นมีความยึดมั่นในพระพุทศาสนา อัน สะท้อนถึงวัฒนธรรมที่ต้งามในการดำรงชีวิต การสอดแทรกเนื้อหาเหล่านี้ไว้ในการสร้างสรรคศิลปะท้องถิ่นย่อมจะส่งผลต่อการเชื่อมโยงไปสู่ความต้งามได้แน่นอน

3.4.2 การซึมซับข้อคิดหรือปรัชญาจากการทำงานร่วมกันในกลุ่มช่างแหงหยวก

พบว่าผู้รับการถ่ายทอดวิชาช่างแหงหยวกเมืองเพชร ซึ่งมีวิธีการเรียนรู้ส่วนใหญ่จากประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับช่างแหงหยวกที่เก่งๆ เป็นระยะเวลายาวนานอย่างต่อเนื่องจึงส่งผลให้เกิด การซึมซับข้อคิดหรือปรัชญาในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มใน 4 ประการ คือ 1) การอยู่ร่วมกันอย่าง สามัคคีปรองดอง 2) การเคารพให้เกียรติและไว้วางใจซึ่งกันและกันในหมู่เพื่อนร่วมงาน 3) การปรับตัว เข้าหากัน 4) ความใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน ซึ่งสอดคล้องตามแนวพุทธศาสนาที่ว่า ด้วยเรื่องของการอยู่ร่วมกันในหมู่ด้วยดี ไม่ว่าเพื่อนร่วมงานร่วมกิจการหรือร่วมชุมชนก็ตาม ควรปฏิบัติตาม หลักการที่ว่า "สาราณียธรรม"(ธรรมอันเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน)ซึ่งมี 6 ประการ คือ 1) เมตตาทายกรรม คือแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน 2) เมตตาวจีกรรม คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์

3) เมตตามโนกรรม คือตั้งจิตปรารถนาดีคิดสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน 4) สาธารณโภคี คือ แบ่งลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม 5) สีสสามัญญตา คือไม่ทำตนเป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ 6) ทิฏฐิสามัญญตา คือเคารพรับฟังความคิดเห็นมีความเห็นชอบร่วมกัน(พระเทพเวที,ป.อ.ปยุตโต,2534:13-14)

3.4.3 การได้รับความสุขจากการทำงานศิลปะ

พบว่ากระบวนการสร้างสรรค์ศิลปกรรมของท้องถิ่นนับว่าเป็นกิจกรรมทางศิลปะที่ก่อให้เกิดผลทางด้านจิตใจของผู้เป็นช่างที่กำลังปฏิบัติงาน กล่าวคือ ก่อให้เกิดความรู้สึกมีสมาธิจิตใจสงบมีความเพลิดเพลินสบายใจและสุขใจจากการทำงานอย่างเต็มที่เพื่อให้ได้ผลงานออกมาดีเมื่อทำได้แล้วจึงก่อให้เกิดความภาคภูมิใจมีเอิบปลาบปล้ำในผลสำเร็จของงานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของยุทธชัย-อุทัยวรรณ เฉลิมชัย (2543 : 10 - 11) ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบและพัฒนากิจการศึกษาศิลปะโดยครอบครัวในสังคมไทย พบว่ากระบวนการที่ก่อให้เกิดความสุขจากการสร้างสรรค์มีขั้นตอน คือ 1) มีความสุขจากการได้เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ 2) ค้นพบความสุขจากสิ่งที่ยากเพราะต้องการก้าวหน้าต่อไปเรื่อยๆ 3) เกิดความต้องการทำให้ได้ดีจึงเกิดความสุขจากการกระทำ 4) การทำให้ดีในภาวะที่ควรจะเป็นจึงก่อให้เกิดความสุขจากการสร้างสรรค์มีความสุขจากการกระทำและจะก้าวหน้าต่อไปยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ท่ามกลางการฝึกฝน เรียนรู้ และพัฒนา สอดรับกับแนวคิดของสุทธิวงศ์ พงศ์ไพบุลย์(2545:7-8)ได้กล่าวไว้ว่า "งานศิลปหัตถกรรมแต่ละชิ้นไม่ว่าจะเป็นชิ้นใหญ่ชิ้นเล็กเพียงใดผู้มิมีนิสัยรักทางศิลปะจะสำแดงฝีมือควรแก่การณ้ จึงพบว่าในงานเฉลิมฉลอง สมโภชในระดับงานบ้านงานเมืองจะมีงานศิลปหัตถกรรมที่ประดิษฐ์ประดอยขึ้นเพื่อรื้อทิ้งเมื่อเสร็จพิธี บรรดาช่างศิลป์จะฝากฝีมือจนสุดฝีมืออย่างน้อยก็เพื่อความอึดอ้อมใจของตนเองถ้ากระทำในโอกาสสำคัญยิ่งยวดก็จะสำแดงจนสุดฝีมือแห่งตน ต่างถือว่าเป็นสิริมงคลแก่ตัวและแก่วงศ์สกุล ฝีมือกับอุดมคติจึงมักผสมผสานเป็นเนื้อเดียวกันในหัวใจของช่างศิลป์และงานศิลปหัตถกรรมไทย"

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. สถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะในสาขาศิลปศึกษาควรให้ความสนใจการวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาของชุมชนให้มากขึ้น เพราะเป็นการสร้างความรู้ขึ้นมาอย่างเป็นระบบภายใต้บริบทของสังคมไทยอย่างแท้จริง

2. ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยในแนวลึกในกรณีใดกรณีหนึ่งเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งเป็นการเฉพาะ เพื่อให้สังคมโดยรวมได้รู้และเข้าใจถึงภูมิปัญญาที่อยู่ในศิลปหัตถกรรมนั้นๆ อย่างลึกซึ้งถึงแก่นและเข้าใจถึงจิตวิญญาณในศิลปหัตถกรรมนั้นๆ อย่างแท้จริง ซึ่งมีใช่เป็นเพียงการศึกษาเพียงแค่เทคนิคกระบวนการหรือรูปแบบทางศิลปะซึ่งเป็นเพียงรูปธรรมแห่งภูมิปัญญาเท่านั้น

3. ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามผลการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปจัดการศึกษาในสถานการศึกษาในระดับต่างๆ อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจในสภาพที่เป็นจริงและทราบผลที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

4. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในการปรับประยุกต์ทฤษฎีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องตามบริบทการถ่ายทอดความรู้ในแต่ละท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดและสืบทอดความรู้อันเป็นภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นได้อย่างแนบเนียน กล่าวคือสามารถดำรงรักษาทั้งรูปแบบทั้งโครงสร้างทางศิลปะ กระบวนการสร้างสรรค์ตลอดจนคงไว้ซึ่งจิตวิญญาณแห่งบรรพบุรุษ